

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 33
42/2018
13. október 2018

Cena 0,50 €

Ludovít Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PUBLICISTA L. ŠTEVKO
O DIALEKTIKE SEBECTVA
Strana 4.

FRONTOVÉ ZÁPISKY
POLNÉHO KURÁTA TISA
Strana 5.

GABRIELA ROTHMAYEROVÁ
O NOVÝCH MRAVOKÁRCHOCH
Strana 6.

AKO SA Z MILIARDÁRA
STAL CHUDOBNÝ PENZISTA
Strana 8.

VÝZNAMNÉ JUBILEUM
FRANTIŠKA BIELIKA
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Najhoršia vlastnosť, akú môže mať človek, ktorý vstúpi do politiky, je arogantnosť. S ňou totiž obyčajne súvisí veľa povahových čŕt: sebaľáska, veľikášstvo, nevšímavosť voči iným. Ak čosi z toho človek v sebe má, čo v politike nie je zriedkavé, nemal by to aspoň dávať najavo. Ani pán poslanec Milan Krajniak, podpredseda strany Sme rodina-Boris Kollár a chtivý kandidát na prezidentské kreslo. To kreslo, pravda, by sme nemuseli ani spomínať, keby nie jedno naše porekadlo. Hoci slovenské ľudové múdrosti sú skôr optimistické, toto patrí medzi výnimky: „Po zlom len horšie...“

Pán poslanec, nádejní či aspoň nádejajúci sa obyvatel' Prezidentského paláca, zaujal nedávno sociálnu sieť a tisíce jej účastníkov. Ktosi z Partizánskeho, občan všímavý a pohotový, odfotografoval na parkovisku pred vážnym úradom vozidlo pána poslancu. Dvoma pravými kolesami stálo na voľnom mieste parkoviska, dvoma ľavými na prázdnom boxe vyhradenom pre invalidov. Na asfalte vodorovná dopravná značka Vyhradené pre imobilných, nad vozidlom zreteľná, zďaleka viditeľná zvislá značka, pod ními auto pána poslancu. Zistiť bezočivca už bola pre autora snímky maličkosť. A zrejme aj potešenie, ak nie priam škodoradosť, že sa mu podarilo takto nachytať prípadného pána prezidenta na hruškách! Ohlasy, ktoré zaplavili sociálnu sieť, sa dali čakať: Takto môže zaparkovať len zlý človek... (Peter). Vie, že jemu sa nič nestane. (Mária). Kde sú organizátori Za slušné Slovensko? (Martin)...

Pán Krajniak sa verejne ospravedlnil: Ponáhlal sa a značky si nevšimol. To by sa dalo uveriť. Sotvakto však uverí, že si tie značky nevšimol. Nemohol ich nevidieť. To by ani netrafil na parkovisko.

Viem, voči úzere, daňovým podvodom a čudným obchodom s pozemkami je to zdanlivo zanedbateľný prešlap. V porovnaní s urážlivými rečami o svojej vlasti ako o maľánskom štáte – škoda reči. Napriek tomu je to svedectvo o človeku, ktorý sa o dva dni nato oháňa v televíznej besede suverénne a sebaisto najušľachtilejšími pojmami, kým iní, myslím si, hoci by taký lapsus naozaj vyvedli nechcena a v náhlivosti, by sa hanbou radšej prepadli a sotva by šli na obrazovku. Nuž čo, zvykli sme si...
Ján ČOMAJ

Výrok: Beda národu, ktorému mysliteľov nahradili herci!, nestráca aktuálnosť Pravda vždy vypláva na povrch

Ludovít ŠTEVKO – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Prípud vraždy novinára Jána Kuciaka a jeho priateľky Martiny Kušnírovej, ktorá otriasla Slovenskom, sa posunul do záverečného štádia. Prvá časť rovnice o dvoch neznámych je vyriešená. Poznáme už vraždiaceho strelca, jeho pomocníkov a sprostredkovateľku obvinenú zo zvlášť závažného zločinu úkladnej vraždy formou účasti. Zostáva dosadiť do rovnice objednávateľa vraždy.

Napriek všetkej nahromadenej zlobe posledných mesiacov, mediálnej hystérii, obrovskému tlaku na vládu, na orgány činné v trestnom konaní a spochybňovaniu ich práce od prezidenta Kisku i opozície, prejavili veľkú odolnosť všetci aktéri zložitého prípadu: polícia, vyšetrovatelia a prokuratúra. Dokázali to, o čom mnohí analytici a novinári pochybovali – vyriešili základnú premisu zločinu – našli veľmi silné usvedčujúce dôkazy proti páchatelom, ktorí už sedia vo väzení.

DIKTATÚRA ULICE

Zdalo by sa, že tieto pozitívne správy zoberú vietor z plachiet naverbovanému dorastu aj ľuďom neschopným prepnúť mozog na modus zdravého úsudku pod vplyvom pouličných krikľúňov z radov hereckej branže. Ale nie, diktatúra ulice nepoľaví. Pokusy pochybných rebelov o zmenu vlády budú pokračovať, veď majú za sebou opozíciu, väčšinu médií a najmä veľkého iniciátora protestov so sídlom v Prezidentskom paláci.

Keď hovoríme o hercoch, nie je nijaký objav, že sa vždy pridávajú k tým, čo stoja na tribúnach. Voľakedy i dnes. V roku 1979 vyšla v časopise Roháč Feldekova satirická báseň Herci, z ktorej jeden verš sa stal sloganom bezmála štyroch desaťročí. Ten verš by mohol prejsť do učebnice VŠMU, do kapitoly o nesprávne uchopených hereckých etudách: „Beda národu,

ktorému mysliteľov nahradili herci.“ Skvelý herec a recitátor Viliam Záborský sa vtedy zbytočne sťažoval na Feldeka u ministra kultúry Miroslava Váľka, lebo ostrie jeho satirických veršov bolo zacielené na zlých hercov, amatérov v myslení i politike, nebolo zacielené na neho a jeho legendárnych kolegov. Pravda, dnes o takých hercoch zo zlatej éry slovenského divadla môžeme iba snívať, dnes máme, česť výnimkám, iba mediálne celebrity a zástup zabávačov.

Človek je tvor omylný a napriek daru myslenia má krátku pamäť. Preto

je namieste, aby sme si pripomenuli vo svetle terajších udalostí aspoň niektoré vyjadrenia opozičných politikov: „Neveríme v to, že dokážu zabezpečiť nezávislé vyšetrovanie prípadu,“ vyhlásil Matovič a pomenoval najzákladnejší problém, že polícia a prokuratúra na Slovensku nie sú nezávislé.

„To, čo sa stalo, je dôsledkom atmosféry, ktorú tu vytváral Robert Kaliňák a Robert Fico za asistencie policajného prezidenta Tibora Gašpara,“ povedal šéf OĽaNO a dodal, že oni traja urobili z novinárov „lovnú

zver“. Vražda začínajúceho novinára Kuciaka bola vhodnou a podľa poslankyne Nicholsonovej vlastne vítanou príležitosťou uchopiť moc ležiacu na ulici, ako sa o tom snívalo mnohým opozičným politikom. „Nič lepšie sa nám nemohlo stať,“ povedala táto opozičná poslankyňa bez škrupulí. Teda nič lepšie ako vražda. Ako príklad osočovania v tejto špinavej hre stačí uviesť aj také absurdné požiadavky strany SAS, že „do policajných verzií, ktoré preveruje polícia ako možný motív zavraždenia Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej, treba zahrnúť aj Roberta Fica“.

ŠPINAVÁ HRA

V situácii, keď je minimálne jasné, kto zavraždil a kto sa podieľal na vražde Kuciaka a jeho priateľky, bola opäť, aj keď oveľa menšia, demonštrácia tzv. iniciatívy Za slušné Slovensko v réžii organizátorov Šeligu a Farskej, okorenená spríevodným slovom niektorých slovenských hercov. „Všetci sme frustrovaní aj nahnevaní a niektorí aj riadne nasratí,“ rečnil absolvent bábkoherectva Marián Mitaš. Isteže, musia byť nahnevaní aj opoziční politici, aj samotný prezident, lebo im kalkulácia, že sa nič nevyšetrí, nevyšla, a musia sa hľadať nové príležitosti uchopiť moc. Do konca volebného obdobia je ďaleko, niečo sa iste nájde a možno opozícii v tomto pomôže aj Sorosov obhajca Béla Bugár.

3 OTÁZKY PRE:

Lubicu JANEGOVÚ, vedúcu Oddelenia kultúry, Bratislava-Staré Mesto Kultúrne leto chce osloviť všetky generácie

• Zvykli si už Bratislavčania aj návštevníci nášho hlavného mesta na Kultúrne leto? Prihliada dramaturgia viac na domácich alebo na návštevníkov?

Na začiatok treba povedať, že Staromestské kultúrne leto je jedno z nosných podujatí tejto mestskej časti, pričom k tradičným miestam realizácie patrí Hviezdoslavovo námestie, Zichyho palác a Medická záhrada. Program Staromestského kultúrneho leta je koncipovaný tak, aby sme primárne uspokojili hlavnú cieľovú skupinu – Staromešťanov. Sekundárne sme sa zamerali aj na ostatných obyvateľov Bratislavy. V neposlednom rade sa usilujeme toto nosné podujatie pripraviť tak, aby bolo príťažlivé pre návštevníkov – domácich či zahraničných turistov. Zároveň máme na zreteli, aby si v zmesi programov našla každá generácia svoje divácke miesta.

• Toto leto sme sa tešili mimoriadne priaznivému počasiu. Odrazilo sa to aj na návštevnosti Kultúrneho leta? Zaznamenali ste na niektoré podujatie mimoriadny ohlas?

Vzhľadom na množstvo ponúkaných programov a podujatí v rámci letných dní nemožno povedať, že návštevnosť bola vyššia ako po iné roky. Veľmi obľúbené sú aktivity v Medickej záhrade – divadelné predstavenia pre deti a Cvičenia pod stromami. Pekné počasie a príjemné prostredie je predurčené na aktivity podobného typu a účasť bola vždy vysoká. Čoraz väčšiu návštevnosť zaznamenávame na tanečných zábavách na letnej terase hotela Carlton. Novinkou boli tento rok koncerty v Grasalkovičovej záhrade spojené s prezentáciou módy a tanca rôznych historických období. Tieto príjemné stretnutia

v barokovej záhrade mali veľmi pozitívny ohlas.

• Ktorá z akcií Kultúrneho leta bola pre vás najnáročnejšia na prípravu a ktorá je na druhej strane vášmu srdcu a vkusu najbližšia?

Ako som už spomenula, súčasťou Staromestského kultúrneho leta boli aj veľké podujatia na Hviezdoslavovom námestí – Cestovanie časom, Móda storočiami, Festival vodníkov. Týmto podujatiami sa vraciame do histórie, oživujeme povesti a tradície. Moja filozofia, v duchu ktorej ich pripravujeme, je: Aby sme vedeli, kto sme, musíme vedieť, odkiaľ pochádzame. Práve tieto akcie sú na jednej strane najnáročnejšie na prípravu, na strane druhej sú mi srdcu najbližšie.

Zhovárал sa: Maroš M. BANČEJ
Foto: autor

V SNN 43/2018
SI PREČITATE

■ V septembri 2008 zbankrotovala veľká americká investičná banka Lehman Brothers
■ Deväťdesiatročný slovenský bard, básnik, prekladateľ, literárny vedec Viliam Turčány
■ Súčasná svetová globalizácia môže občas dráždiť, ale je viditeľná každému z nás

Z dejín a dejov si nemožno vyberať len to, čo komu vyhovuje Politická kultúra pokrivkáva na obe nohy

Eva ZELENAYOVÁ – Ilustrácia: Andrej MIŠANEK

Od volieb k voľbám sa v parlamente znižuje úroveň politickej kultúry. Niektorí ešte majú v živej pamäti, ako poslanec Ján Langoš vstúpil do rokovacej sály s nenávisťou poznámkou: „Cítiť tu komunistický puch.“ Bolo to po voľbách v roku 1994. O štyri roky však hnutie, s ktorým vtedy išiel do volieb (KDH), vstúpilo do koalície s pretransformovanou komunistickou stranou. Podľa Roberta Fica preto, aby sa zmocnilo privatizácie strategických podnikov.

Slovensko po spojení konzervatívov, liberálov a komunistov naozaj prišlo o svoju ekonomickú podstatu. A nebolo to za Mečiara, ale za Dzurindu. Pravdaže, aj vtedy boli slovné prestrelky medzi poslancami, veď parlament je aréna politického boja. Ale veľkokalibrové osobné urážky nemali až takú palebnú silu.

■ ARÉNA VULGÁRNOSTI

To, že je parlament aréna, si po svojom vysvetlili liberáli zo SaS a najmä jej poslanci z konca kandidátky. A tiež Igor Matovič. Ten rozvinul diapazón impertinencií bez akýchkoľvek mantinelov. Aj za čias Mečiara sa po rokovacej

sále prechádzali opoziční poslanci s protivládnymi heslami, ale nikdy to nezašlo do vulgárnych nadávok a expresívnych obvinení. Až Matovič priniesol do parlamentu „novú politickú kultúru“. Zabrala, čo potvrdili preferencie strany. Matovič vo voľbách v roku 2012 získal vyše stopäťdesiat tisíc preferenčných hlasov a v roku 2016 ešte o vyše deväťtisíc viac. To ukazuje na profil voliča, ktorý sa nezaujíma o praktickú politiku pre občana, ale skôr dáva prednosť emotívnym vystúpeniam politikov. Bez ohľadu na to, aké majú pozadie.

Kým Matovič vulgárne nadáva, poslanec Ľuboš Blaha (Smer-SD) balí svoje oduševnené postoje do

solistikovanejších foriem. Napriek tomu aktivista Samuel Marec podal na poslancu Blahu trestné oznámenie za výrok, že „za socializmu sa stávali paneláky a dávali pôžičky“ a „komunisti zobrali slobodu kšeftárom, podvodníkom, zlodějičkom a nemorálnym cynickým a arogantným miliónárskym prasatám“. Tieto vety „vyložil“ Blaha na facebook 27. mája. V týchto dňoch sa tento poslanec pochválil, že vraj NAKA zamietla trestné oznámenie podané na neho za to, že údajne obhajuje zločiny komunizmu, aj keď v Trestnom zákone existuje paragraf na popieranie a spochybňovanie zločinov režimu postaveného na komunistickej ideológii.

Takže všetci tí kňazi, rehoľníci, veriaci, inteligencia, ktorí sa vzopreli totalite komunistického režimu a putovali za to na popravisko či do väzenia, boli podľa Blahu kšeftári, podvodníci, zlodějičkovia a nemorálne cynické a aro-

gantné miliónárske prasatá? Zastavil sa niekedy poslanec Blaha na bratislavskom cintoríne Vrakuňa pri pamätníku obetí komunizmu a zaujímal sa o osudy tisícov umlčaných, niektorých navždy?

■ DIERY V PAMÄTI

Zrejme nie. Lebo Blaha k svojej kauze dodáva: „Obvinenie, že som extrémista a obhajujem nejaké zločiny, bolo. Samozrejme, od začiatku absurdné a ja som rád, že ho polícia zmieta zo stola. Marec navyše zaútočil na moju slobodu slova, a to spôsobom, aký bol vždy v dejinách typický pre fašistov, ktorí útočili na ľavicu.“

Je pozoruhodné, že poslanec Blaha nevie, akým spôsobom bola vykonávaná sloboda slova od nástupu komunistického režimu v roku 1948 až do jeho pádu v roku 1989. Nebola náhodou tlač jednofarebná? Nebola náhodou cenzúra? Ak to nevie, nech sa opýta veľvyslanca SR na Cypre Jána Škodu. Jeho otec bol šéfom oddelenia ÚV KSS, ktoré dozorovalo tlač. Takže trochu uvoľnenia z ľavičarskeho zovretia by pravde prospelo.

V Slavkove pri Brne sa stretli predsedovia parlamentov troch krajín Vyšehrad nekonkuruje Únii, chce ju posilniť

Štefan ZLATOŠ – Foto: agentúrny servis

V Kroměříži sa uskutočnilo dvojdné pracovné stretnutie predsedov parlamentov štátov Slavkovskej spolupráce. Kým v Rakúsku a v Českej republike mu médiá venovali širokú publicitu, na Slovensku ho takmer odignorovali. Prítom sa na ňom rokovalo o vážnych témach.

Slavkovský formát predstavuje platformu regionálnej spolupráce, zameranej najmä na spoločné projekty troch susediacich krajín – Slovenska, Česka a Rakúska, ale aj na vzájomnú výmenu informácií a koordináciu postojov k aktuálnemu daniu v Európskej únii.

■ EKONOMICKÝ IMPULZ

Pre národnú ekonomiku v rámci spolupráce týchto troch krajín prínáša napríklad spolupráca v preprave plynu garantovanú energetickú bezpečnosť. V súčasnosti sú veľké zábery na rýchlostné prepojenie železničných koridorov. Slovensko,

Česko a Rakúsko sú susedné, historicky späté krajiny, ktoré spája množstvo spoločných oblastí ďalšej novej spolupráce.

V Slavkove pri Brne sa predsedovia troch parlamentov rozprávali o koordinácii národných politik vo vzťahu k regiónu strednej Európy. „Pre nás V4 nie je alternatívou EÚ, a ani nikdy nebude. Cítíme sa byť integrálnou súčasťou Európy a naše úsilie je zamerané na posilnenie Európy. V4 považujeme za pragmatickú platformu na podporu spoločných záujmov,“ povedal v tejto súvislosti predseda slovenského parlamentu Andrej Danko.

Predsedovia parlamentov susedných krajín rokovali vo formáte S3 – Slavkov

Predsedovia národných parlamentov sa zaoberali aj etickým kódexom pre poslancov, a hovorili i o možnosti návštevných progra-

mov v jednotlivých parlamentoch. Predseda Národnej rady Slovenskej republiky Andrej Danko ocenil odhodlanie, s akým sa Rakúsko pustilo do svojho predsedníctva v Rade EÚ. „Nenecháva nás na pochybách o tom, že si veľmi dobre uvedomuje najpálčivejšie výzvy, s ktorými sa dnes v rámci našej európskej rodiny národov a štátov stretávame. Tieto výzvy si vyžadujú dôveryhodné odpovede o to viac, že musia prísť v čo najkratšom možnom čase. Odpovede, ktoré nebudú len technickými úpravami, ale budú niest v sebe aj potrebnú dávku vízií,“ čím Andrej Danko zdôraznil potrebu diskusie o budúcnosti Európskej únie.

■ SPOLUPRÁCA A IDENTITA

„Uvedomujeme si tiež, akú vysokú hodnotu má pre nás spojenectvo a partnerská spolupráca, ktoré sa snažíme rovnomerne rozvíjať na všetky svetové strany. To však neznamená, že nemáme vlastný názor, ktorý môže byť aj kritický a ktorý počuť, keď si to situácia vyžaduje. Každú kritiku však musia

sprevádzať konštruktívne návrhy. Rozdielne názory nesmú byť zdrojom sporu.“ Podľa predsedu Národnej rady Slovenskej republiky „neexistuje iná cesta než držať spolu a ďalej rozvíjať spoluprácu. Unia musí starostlivo dbať o dôveru verejnosti“. Podľa neho iba silná Unia môže byť partnerom veľmocí, ako sú USA, Rusko alebo Čína.

Na stretnutí v Kroměříži tiež zaznelo, že národné parlamenty musia byť oveľa aktívnejšie vo svojich návrhoch voči Európskej únii a nečakať iba na jej direktívy a následnú povinnú implementáciu legislatívy, ktorá vznikla v Bruseli. „Vnímam, že je čoraz väčšie vzájomné vzdalovanie sa národných parlamentov a Európskeho parlamentu – niekedy je medzi nimi viac konkurencie ako synergie. Spolupráca vo formáte S3 – Slavkov je teda účinný nástroj na oživenie konkrétnych projektov v dohodnutých oblastiach, ako je dopravná infraštruktúra, duálne vzdelávanie, priemysel či energetická bezpečnosť a koordinácia európskych záležitostí.“

VŠIMLI SME SI

Z celkového počtu okolo tristoosemdesiat tisíc druhov rastlín vo svete má pätnásť tisíc liečivé účinky. V Európe je okolo tisíc takýchto rastlín. Vyše osemsto z nich sa využívalo kedysi v ľudovom liečiteľstve. Po vedeckom zhodnotení je ich dnes oveľa menej. Na Slovensku rastie vo voľnej prírode až dvestopäťdesiat druhov liečivých rastlín. Súčasný výskum v nich potvrdil okolo dvanásť tisíc substancií, z toho je štyritisíc alkaloidov...

Herbár mnicha Cypriána v expozícii múzea v Červenom Kláštore v Pieninách

bratstvá kartuziánov a kamaldulov. Tieto kláštory slúžili aj ako hospitály pre prostý ľud.

Najrozsiahlejší a najpoužívanejší herbár zostavil Peter Andrej Mattioli (1501 – 1577), v ktorom opisoval tisícovstvo rastlín. Najstarší herbár po sebe zanechal mních Cyprián, ktorý v Červenom Kláštore popri mnišských povinnostiach zbieral rastliny, skúmal ich a liečil nimi ľudí. Herbár má deväťdesiat sedem listov s dvesto šesťdesiatimi piatimi rastlinami a tridsaťšesť listov s nemeckým textom o ich účinkoch. Repliku herbára tu umiestnili medzi výstavné exponáty práve po nakrúcaní filmu o legendárnom mníchovi, ktorého preslávalo aj liečenie na rogalových krídlach. V Červenom Kláštore, ktorý je národnou kultúrnou pamiatkou, je aj tzv. Cypriánov domček, kde je lekárska expozícia. Celý areál hojivého kláštora zreštaurovali v rokoch 1956 – 1966 a ako posledný sa komplexnej pamiatkovej obnovy dočkal gotický Kostol sv. Antona Pustovníka zo 14. storočia. Lekárnici v habitoch už pod Troma korunami nie sú, ale v Pieninách je stále dosť liekov na telo aj na dušu. Pekné dni babieho leta by vám to po návšteve týchto malebných miest mohli blahodarne potvrdiť.

Text a foto: Emil SEMANCO

Hojivý kláštor

Prostriedkami prírodného pôvodu v dávnych časoch liečili bylinkárky. V stredoveku poznatky o liečivých rastlinách zhromažďovali najmä mníši do herbárov. V roku 1000 založili benediktínsky kláštor na Zobore, v roku 1075 v Hronskom Beňadiku a liečiteľstvu sa venovali kláštory v Štiavniku, na Kláštorisku a v Pieninách to bol Červený Kláštor, kde v prísnej askéze žili rehoľné

Príjemné aj poučné spomínanie v magazíne Slovensko

Magazín plný zaujímavého čítania

V týchto dňoch vyšlo už tretie tohtoročné číslo jubilejného matičného magazínu SLOVENSKO, ktorý vychádza nepretržite štyridsať rokov a opäť je plný zaujímavého čítania. Viac prezrádza Igor VÁLEK, šéfredaktor magazínu.

Tretia najfarebnejšia časť roka je – aj pod vplyvom krátiacich sa dní a predĺžujúcich sa večerov – priam ideálny čas na spomínanie. Skoro ako keď človek hrabe pod stromami suché lístie a objavuje pod ním niečo už trochu zabudnuté, ale ešte stále takpovediac „nevypchané“. Ako silné spomienky (nielen) na leto. Vyššia moc riadiaca chod sveta a ľudí na jeho hrbolatom povrchu to zariadila tak, že na dlhší čas si zapamätáme dobré „veci“, a na zlé a ubližujúce nám aj našim blízkym zabúdame skôr. Treba však pamätať na tie aj tie – dobré osláviť a pripomenutím zlych zdvihnúť varovný prst a vystrihať pred ich opakovaním, poučiť sa...

Podobne spomienkovo je koncipovaná aj veľká časť magazínu. Začína sa hneď takmer štátoverne, veď v tomto roku – plnom tzv. osmičkových jubileí, ktoré čitatelia stretávajú na stránkach magazínu od prvého čísla – si pripomíname výročia viacerých udalostí spojených s koncipovaním modernej štátnosti. Viac v reportáži zo Dňa ústavy, ako aj v rozhovore s predsedom NR SR

Andrejom Dankom – nielen o Ústave SR... Ale aj v spomienke na tragické obdobie pred polstoročím, ktoré sa

ČO INÍ NEPIŠU

V magazíne Slovensko nechýba reportáž o ďalšej z terchovských výnimočností – o vyzdobenom vozovom sprievode, ktorý ohlasuje slávnosti folklóru, akými sú už niekoľko desaťročí Jánošíkove dni.

začalo 21. augusta 1968 a na ktoré reagovali i literáti v exile. Paradoxne sa len pár desiatok hodín pred oným

„dvadsiatym prvým“ začala písať história jedného fenoménu ľudovej kultúry v Terchovej (článok o vozovom sprievode). Folklór, sme o tom presvedčení (a v reportáži z Dňa kroja o tom podrobnejšie), u nás prežíva renesanciu, čo je dobré. Za všetko ďalšie na stránkach magazínu spomínaním ešte zvýšenú pozornosť detskému čítaniu – aj u krajanov. Už po desiaty rok sa BIBIANA vybrala navštíviť práve ich enklávy v Srbsku a nešla s prázdnyimi rukami, ale aj s peknou knihou.

Reč bude aj o ďalšom knižnom projekte plnom kníh o zábavnom aj poučnom poznávaní Slovenska. Nechýba spomienka na osobnosti (nielen) kultúry – Martina Benku, Martin Rázusa a Mašu Hafamovú; pohľad na súčasnosť drotárstva; spoluprácu archeológie a cestovného ruchu v Turci; unikátny zoznam tradičného kultúrneho dedičstva a či vedcov spod Tatier, ktorí posúvajú vpred celé ľudstvo... Skrátka, je čo čítať. Upozorňujeme ešte – stále pozorne čítajte všetky články v magazíne – súťaží aj šanca získať hodnotné ceny pokračujú!

Foto: Štefan KAČENA

Koniec nemeckých ilúzií

Dušan D. KERNÝ

Európska únia má dvadsaťosem štátov. Počtom obyvateľov je po Číne a Indii tretím najľudnatejším zoskupením na svete. A najväčšia mešita v štátoch Európskej únie stojí v nemeckom Kolíne nad Rýnom. Okrem Turecka a Ruska je aj najväčšou mešitou v Európe. Jej impozantnú tridsaťpäť metrov vysokú kupolu, pod ktorú vojde tisícovsto veriacich, rámcujú päťdesiatpäť metrov vysoké minarety. Kolín – sídlo arcibiskupa, katolicizmom určené mesto, ktorého symbolom bol vyše šesť storočí Kolínsky dóm, gotická Katedrála sv. Petra s jej vyše 157-metrovými vežami – tak má novú dominantu. V doslovnom aj v prenesenom zmysle nový symbol. Po desiatich rokoch výstavby mešitu slávnostne otvorili pred niekoľkými dňami. Táto, dá sa povedať historická udalosť, je aj pre slovenskú verejnosť a politiku mimo-

riadne nečakané poučenie. A mala by nim byť aj pre slovenské médiá a médiá na Slovensku všetkého druhu. Prečo?

Keď sa všetko v roku 2009 začínalo, mešita mala byť po dohotovení symbolom vzájomného náboženského a civilizačného spolunažívania a integrácie obyvateľov s tureckými koreňmi v Nemecku do nemeckého európskeho prostredia. Primátorka Kolína, ktorá pôvodne vydala stavebné povolenie, sa na slávnostnom akte nezúčastnila; v terajšej atmosfére si to jednoducho nemohla dovoliť aj keby chcela, a ona nechcela. Nenaplnili sa ani predstavy povolovateľov stavby, že akt sa odohrá za prítomnosti nemeckého prezidenta. To už vôbec nepriehádzalo do úvahy. Namiesto toho sme boli svedkami, dá sa povedať, tureckého štátneho aktu na nemeckej pôde – skôr väčšmi politického

ako náboženského aktu, kde hlavným aktérom bol turecký prezident. A v podstate zopakoval nielen všetky hlavné zásady jeho tureckej politiky, ale aj jasne sa napríklad ohradil proti tomu, ako sa postupovalo proti hráčom nemeckého národného muž-

KOMENTÁR

stva s tureckým pôvodom, ktorí ho nazvali svojim prezidentom, aj keď sú nemeckí občania. Aféra pred svetovým šampionátom otriasla Nemeckom. Vlna pozornosti výrazne presiahla zvyčajný záujem o bundesligu či nemecký futbal. Jednoducho, otvorenie mešity sa namiesto symbolu integrácie stalo symbolom dezintegrácie nielen etnickej, ale aj politickej a hlboko zasahuje do samotnej nemeckej spoločnosti. Sme svedkami konca doterajších nemeckých ilúzií o spolunažívaní.

Investigatívu nahrádza bulvár

Eva ZELENAYOVÁ

Začiatkom roka RTVS zrušila vraj investigatívnu reláciu Reportéri. Jej tvorcovia poslali členom Rady RTVS otvorený list, v ktorom sa o. i. ohradili proti dôvodom pozastavenia relácie. Tie spočívali v súdnych žalobách a kvalite reportáží. Redaktori argumentovali ohrozením naplnenia úloh verejnej služby RTVS i poškodením reputácie rádiotelevízie. Začiatkom septembra sa relácia vrátila na obrazovku. S novým logom, so štúdiom i s grafikou. Staronový tím by mal rozkrývať celospoločenské kauzy a dramatické príbehy – ako uviedol o reštarte Reportérov generálny riaditeľ Jaroslav Rezník. „RTVS nikdy nezabúda na svoje verejnoprávne poslanie, a preto nerezignovala na investigatívu.“

Medzi prvými reportážami sa objavila kauza odvolaného arcibiskupa Róberta Bezáka. Z RTVS mu

priskočil na pomoc hľadať pravdu redaktor Juraj Mravec. V kauze Bezák rozhodli pred šiestimi rokmi dvaja pápeži, ale RTVS sa rozhodla, že to nenechá tak. Správanie odvolaného arcibiskupa poriadne zatraslo Slovenskom, v okamihu sa stal medi-

POZNÁMKA

álnou hviezdou liberálnych médií, prečo by si nemohla RTVS na jeho prípade zlepšiť pozeranosť? Alebo išlo ešte o niečo závažnejšie? Znova pohnúť emóciami proti cirkvi? Mravec postavil slovenských biskupov pred absurdnú otázku: „Zaujímalo by ma, či ste sa ako predstaviteľ Katolíckej cirkvi na Slovensku nejakým spôsobom angažovali v objasnení prípadu arcibiskupa Bezáka vo Vatikáne, či ste využili svoje kontakty a snažili sa pomôcť v poznaní pravdy tak,

aby to pomohlo veriacim a cirkvi na Slovensku?“

Ak investigatívny novinár vstupuje do kauzy, mal by sa s ňou oboznámiť. Mravec to zrejme neurobil alebo sa stotožnil s jednostrannou výpoveďou odvolaného arcibiskupa. Týmto kopiroval postup všetkých liberálnych novinárov, najmä Štefana Hríba, ktorý rozhovor s Bezákom dokonca vydal knižne. Rovnako aj Marie Vrabcová, ktorá tiež vyšla v ústrety rebelujúcejmu arcibiskupovi. O knihu jezuitu Šebastiána Laba sa zrejme ani neobtriel, lebo by nemohol ďalej používať kauzu Bezák na boj proti Katolíckej cirkvi. Labo svoju knižku Róbert Bezák s podtitulom Pravda o odvolanom arcibiskupovi ilustroval množstvom autentických dokumentov, ktoré liberálna verejnosť nechce brať na vedomie. Napríklad list apoštolského nuncia Mons.

Maria Giordanu, v ktorom Bezákovi oznamuje rozhodnutie Svätého Otca „požiadať Vašu Excelenciu o odstúpenie z pastoračného riadenia Trnavskej arcidiecézy“. Ako z listu vyplýva, stalo sa tak „po oboznámení sa s výsledkami apoštolskej vizitácie, ktorá sa konala od 22. januára do 1. februára 2012, ako aj s písomnou odpoveďou Vašej Excelencie ohľadom problémov, ktoré nastali počas apoštolskej vizitácie a vážnych obvinení vznesených voči Vašej Excelencii...“.

Kňazi sa nepriečia rozhodnutiu pápeža. Lenže Bezák okamžite začal hľadať spojencov, aby mu pomohli vzdorovať najvyššej autorite. A našiel ich v liberálnom prostredí, ktoré nikdy nemalo rešpekt pred cirkvou. Zlikvidovať ju sa usilovali všetky totalitné režimy. Napríklad komunisti eliminovali tých najlepších predstaviteľov spomedzi nich, spomeňme biskupov Gojdiča, Buzalku, Vojtaššáka a množstvo kňazov a rehoľníkov. Je zaujímavé, že dnes znovu dostávajú priestor kňazi, ktorí sa stavajú proti cirkvi. Či už to bol Anton Srholec, hlásajúci, že cirkev je posledná bašta totality, alebo Bezák, ktorý sa postavil proti rozhodnutiu pápeža. Vyhovuje to aj súčasnej vládnej koalícii?

AKO BOLO, ČO BOLO

Vo Vydavateľstve Matice slovenskej vyšla knižka Petra Štrelingera *Jedenásť povrazov. Rozhľadný spisovateľ, reportér a glosátor sa svojim dielom zaradil medzi popredné osobnosti slovenskej žurnalistiky. Patrí mu čestné miesto medzi tými, čo sa celým srdcom vložili do aktivít súvisiacich so vznikom novodobej Slovenskej republiky. Nečudo, že ponúka svedectvo o činoch a udalostiach, ktoré sa po štvrtstoročí programovo utajujú či odsúvajú do zabudnutia. Jeho reportáž s názvom Vianoce na Krahuliach približuje jedno z kľúčových zhromaždení v srdci Slovenska a strede Európy. Rovnako cenný je rozhovor s Drahomachom Machalom k dvadsiatemu výročiu vzniku štátnosti pod názvom Ako vznikala Slovenská republika. Štreli – ako sme ho familiárne volali – stál pri zrode „vatieh zvrchovanosti“ či zbierky na Zlatý poklad Matice, ktorý sa, žiaľ, „úspešne“ rozhádzal za predsedovania Jozefa Markuša.*

Na rozdiel od dnešných „investigatívnych“ vykrádačov internetu, chodil Štreli na miesto

činu. V reportáži *Vlaková lúpež s puzzovskou istotou ukázal praktiky zakorenene v mafiánskych, ale aj v bezpečnostných kruhoch, pričom súčasné demokratické časy, v ktorých vládnu „peniaze, peníže, peníže“, nazval dobou*

tuáciou, pri ktorej mu v Guinei išlo o život, či intermezzom, keď Alexander Matuška prefackal neskoršieho ministra kultúry Rudolfa Chmela...

Štrelinger nerozlišuje ľudí podľa zaradenia a uniformy. Píše:

Povrazy Petra Štrelingera

Peter VALO

lúpežných rytierov. Zapochyboval o oficiálne udávanej príčine smrti Alexandra Dubčeka. Odhalil pozadie organizovanej televíznej likvidácie spisovateľa Vladimira Mináča začiatkom „neznorevolučných“ rokov. Ukázal okolnosti okolo justičnej vraždy ministra zahraničia ČSR Vladimira Clementisa.

Ďalšou časťou Štreliho autorského výberu sú glosy. V jednej sa so šarmom vrátil k bitke na bratislavskej pošte Machala kontra Janovic, pousmial sa nad si-

„Už sa mi priamo hnuší písať o tom, kto je aký veľký ešebák. Poznám totiž veľa darebákov, ktorí svojimi činmi, zlom, čo okolo seba rozosievajú, spôsobili veľa príkoria svojmu okoliu, svojim spoluobčanom, hoci ich nenájdete v zoznamoch agentov ŠtB.“

So Štreli a s Marianom Dudinským sme tvorili reportérsku dvojstranu v Slovenskej republike, vďaka ktorej sa náklad novin blížil k stotisícke. Zarytý protimečiarovec, inak redaktor

SME, Lubomír Lintner pozval Štreliho na diskusnú debatu do Rádia Twist. Peter, ako to má vo zvyku, vzal so sebou fľašu šampusu a neodmysliteľnú fujaru. Na ostrej debate bolo zaujímavé, že sa do Twistu nemohol dovo-

republike vyšli reportáže s titulom Spravidlivý medzi národmi a v nich ešte aj číslo členského preukazu Deutsche Partei starého Pittnera. Po prvej reportáži sa ozvala pamätníčka, Pittnerova spoližička, a poskytla fotografiu, že sám mladý Pittner chodil v Malackách do nemeckej školy a bol v Hitlerjugend. Nastalo veľké finále. Minister vnútra stiahol žalobu na denník Slovenská Republika a ľudia z jeho rezortu spolu s policajťmi si poza jeho chrbát xerozovali zaujímavé čítanie o svojom vrchnom šéfovi.

Knižka Jedenásť povrazov hovorí o práci novinára, ktorý nepísal od stola, ale chodil tam, kde horelo. V jej úvode skonštatoval Roman Kalický: „Autor nezišiel z ľahkej hrboľatej, ba i zamínovanej cesty za poznáním neraz trpkkej pravdy v našom slovenskom minulom i súčasnom živote a nedal sa zlákať na pohodlnú prechádzku chodníkom po zelenom hájičku. Do hája s takým chodníkom! Lenže aj on, tento vytrvalý hľadač, sa ocitne v situácii, keď musí zastať a dať si otázku ako v tej rozprávke, či jesto pravda na svete? A jesto spravodlivosť?“

SEBAOBRAHA

Doba je uponáhľaná. Akási zrýchľená. Akoby ustavične akcelerovala. Mladí stále stíhajú, a čím viac stíhajú, tým viac zrýchľujú. Lenže spoločnosť tvoria nielen jej mladí príslušníci. Jej neoddeliteľnou súčasťou sú aj ľudia s viacerými krížikmi na plecích a so striebrom vo vlasoch... Neraz zdanlivá nevyhnutnosť prispôbiť sa tempu je však pre skôr narodených, často aj so všelijakými obmedzeniami a chorobami, veľkým rizikom. Nielen zdravotným.

Nevykladajte – platobné karty

Pri pokladniciach v obchodných domoch sú, prirodzene, pomalší pri vykladaní tovaru na pás, pri platení, nebudaj dokonca aj kartou, pri balení tovaru a najmä pri odkladaní si peňaženky. Tu nastáva chvíľa, keď si mnohí starkí v prirodzenom úsilí neprekážať iným rýchlejšim nedávajú pozor na to podstatné – na svoje financie, doklady, bankomatové karty. A keď už sme pri tých debetných kartách, mnohí z nich sa už naučili, že pri výbere peňazí v hotovosti z bankomatu si majú v čo najväčšej miere zakryť klávesnicu pri zadávaní PIN kódu. Už len málokto z nich však vedie, že to isté platí aj pri platení na pokladničnom termináli. Nie je problém v obchode si vytypovať dôchodcu, zavesiť sa naňho a doslova nalepený odčítať kód, ktorý zadáva z platobnej karty. Dokonca, ak sa starký či starká radšej s časovým predstihom pripravuje na platbu, aby nezdržovali, tak žmolia kartu v ruke tak neopatrne, že stačí mobilom nafotiť si jej lícnu aj rubovú časť. Doma sa fotografia zväčší, prečíta sa kód – trojčíslicie, číslo karty, a ak máte slabosť pre internetové nákupy, máte všetko, čo potrebujete. Na cudzí účet, samozrejme. Preto platí zásada, platobnú kartu si z peňaženky treba vyberať až pri platení, treba ju držať v dlani a treba znemožniť, aby niekto videl, aký PIN kód ste zadali. Po uskutočnení platby najskôr kartu vráťte do peňaženky, peňaženku do kabelky, tašky alebo vrecka odevu a až potom začnite baliť tovar.

Potom sa nemusí udiť to, čo sa stalo nedávno v jednom zo supermarketov v Bratislave, keď predavačku upozornili kupujúci, že pri pokladni leží na zemi peňaženka a že asi patrí „tamtej“ stareнке, ktorá už vychádzala z obchodu. Predavačka rýchlo vybehla, overila si skutočnosť a peňaženku po chvíli odovzdala šťastnej nakupujúcej. Aj keď je to chvályhodná príhoda so šťastným koncom, treba jej v čo najväčšej miere predchádzať.

A preto ešte raz – nikto nemá právo nútiť vás do takého tempa, aké bezpečne nezvládáte. Každý z nás má naopak právo na dostatok času potrebného na to, aby sme v rámci našich, hoci aj obmedzených schopností mohli ešte svojprávne žiť. Lebo platobné karty nie sú na rozdiel od tých žolíkových na vykladanie – na obdiv iných...

Ján ČERNÝ

Na Slovensku sú nepatrične nízke mzdy, a s tým treba čosi robiť!

Malé zárobky vyhovujú zamestnávateľom

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: archív M. K.

Milan KURUC je zakladateľ Občianskeho združenia Pracujúca chudoba. Svojimi aktivitami poukazuje na to, že zamestnanci na Slovensku dostávajú za prácu stále nízku mzdu, a popritom pracujú oveľa viac ako pracujúci v západnej Európe. Vďaka jeho iniciatíve NR SR schválila zákon o povinnom zverejňovaní platov v pracovných inzerátoch.

• Čo vás viedlo k založeniu OZ Pracujúca chudoba?

Moja vlastná životná situácia. Uvedomil som si, že nech usilujem akokoľvek, nech prinášam svojej firme akúkoľvek vysokú pridanú hodnotu, nedostával sa mi na výplatu ani zlomok toho, čo som prinášal zamestnávateľovi. A pritom nešlo o chudobného zamestnávateľa. Zarábal som sice viac ako priemernú mzdu, ale aj tak som bol presvedčený, že som nedostatočne ohodnotený. Hneď na to som si uvedomil, že keď som nespokojný ja, čo potom majú hovoriť bežní pracujúci, ktorí doslova drú v plechových búdach výrobných podnikov na zmeny, vo vysokom tempe a vidia na výplatu polovicu toho, čo som dostával ja. Došlo mi, že na Slovensku máme nepatrične nízke mzdy a že túto situáciu treba riešiť pre všetkých, nielen pre seba.

• Vaše aktivity chcú poukázať na to, že Slováci pracujú stále viac a viac, ale za veľmi nízku mzdu. S akými ohlasmi sa stretávate medzi zamestnávateľmi a zamestnancami?

To, čo priemerný Nemec odrobí za desať rokov, odrobí priemerný Slovák za necelých osem rokov. To, že máme nízke mzdy, nie je ekonomická nevyhnutnosť, je to záujem zamestnávateľov, voči ktorým sú zamestnanci stále v predklone a nenaučili sa brániť. Zamestnanci moje aktivity kvitujú, pretože ich inšpirujú k tomu, aby sa tiež konečne začali aktívizovať, aby si pýtali za prácu viac, aby trvali na lepších pracovných podmienkach, aby vstupovali do odborov. Od zamestnávateľov sú ohlasy dovoľaké. Jedni racionálne chápu, že človek nemá pracovať za almužnu a že keď chcú kúpyschopných zákazníkov, musíme mať dobre zaplatených zamestnancov.

Aktivista Milan KURUC je mladý, zdravo nahnevaný a najmä odvážny mladý muž

A potom sú tu tí, čo ekonomiku vnímajú krátkozrako, len cez svoje náklady. Prestáva sa im páčiť, že zamestnanci začínajú byť uvedomelejší a dožadujú sa toho, čo im patrí – veď to sami vyprodukovali...

• Vďaka vám sa podarilo presadiť v NR SR zákon, že zamestnávateľ musí povinne zverejňovať v pracovných inzerátoch okrem iného aj výšku mzdy. Sú takéto praktiky bežné aj západnej Európe?

Takýto zákon platí od roku 2011 v Rakúsku. To ma inšpirovalo. Znamená to, že zamestnávateľ musí zverejniť ponúkanú mzdu k pracovnému miestu, bez ohľadu na to, či zverejňuje inzerát na internete alebo na dverách svojej prevádzky. Na pohovore si môže zamestnanec dohodnúť viac, ale zamestnávateľ už nesmie ísť pod

mzdu, ktorú zverejnil. Inšpirovali sme aj českého ministra vnútra Jana Hamáčka, ktorý chce podobný zákon zaviesť v Českej republike. V Británii takýto zákon nemajú, ale považujú za úplný štandard pridať k inzerátu na miesto aj mzdu. Doteraz túto neinformovanosť zamestnávateľa zneužívali a jednoducho tak dotlačili uchádzača k nižšej mzde. Zverejniť aj mzdu je základná slušnosť. Bohužiaľ, my si tu slušné správanie musíme vynucovať zákonom.

• Objavujú sa mnohé argumenty a vyhlásenia z radov zamestnávateľov, že veľmi rýchly rast minimálnej mzdy vedie k mnohým deformáciám na pracovnom trhu. Súhlasíte s týmto tvrdením?

Viete, rozprávať, že minimálna mzda likviduje pracovné miesta

alebo poškodzuje pracovný trh, je asi to isté, ako rozprávať, že Zem je plochá. Na toto nie sú nijaké relevantné prepočty. Práve naopak. V Nemecku zaviedli minimálnu mzdu v roku 2015, a aj keď pravcoví analytici z INESS-u spolu so Sulikom kričali, ako to poškodí nemeckú ekonomiku, ukázal sa pravý opak. Nemecko má teraz najnižšiu nezamestnanosť za posledných dvadsaťpäť rokov a jediné, čo sa stalo po zavedení minimálnej mzdy, je, že tam nejaká skupina ľudí proste zarába viac. To isté u nás. Každý rok sa dvíha minimálna mzda a zamestnanosť sa zvyšuje. To isté v Čechách. Každý rok dvíhajú minimálnu mzdu a majú nezamestnanosť najnižšiu v celej EÚ. Jednoducho, keď ľudia majú viac peňazí, je v obchodoch aj viac zákazníkov a najímajú ďalších zamestnancov.

• Sú slovenskí zamestnanci dostatočne odvážni vypýtať si väčšiu mzdu oproti zamestnávateľom v západných štátoch?

Nie sú. To je ten náš najväčší problém. Nedávno bol kolega v jednej veľkej hutnickej firme v Rakúsku. A tam mu rakúsky odborár povedal: „Vždy, keď k nám príde na návštevu niekto zo strednej alebo z východnej Európy, ochká nad tým, aké dobré pracovné a platové podmienky tu máme. Že sa tu cíti ako u nebi. Ale to všetko sme si museli sami vybojovať. A každý deň si to tu bránime...“

• Aké ďalšie legislatívne opatrenia plánujete navrhnuť na zlepšenie postavenia slovenských pracujúcich?

Napadlo mi už všetičko. Dlhodobu chceme riešiť tému pracovného času. Pred sto rokmi, v roku 1918, bol zavedený osemhodinový pracovný čas. Potom, o pár desaťročia neskôr, sa zrušili pracovné soboty. A ja sa pýtam, či by nebolo dobré sa zase posunúť ďalej. Je naozaj potrebné, aby sme robili štyridsať hodín týždenne? Nestačí kratší pracovný čas alebo kratší pracovný týždeň? Výskumy ukazujú, že pre zdravie človeka je súčasný pracovný čas nevhodný. Na Novom Zélande, ale aj inde už skúšajú zaviesť štvordňový pracovný týždeň, a ukazuje sa, že to pozitívne ovplyvnilo produktivitu práce.

MEDZI NAMI

Kampaň za prijatie sirôt vojnu ťažko postihutej Sýrie je politická hra mimovládnych organizácií, ktorá situáciu sýrskych detí bez rodičov nevyrieši ani nezlepší. Je jedno, či Slovenská republika prijme desať alebo päťdesiat týchto detí, bude to len malé symbolické gesto, pretože ďalšie tisíce zostanú naďalej v utečeneckých táboroch vydané napospas svojmu osudu. „Ludsko-právne mimovládky“ by mali pozdvihnúť svoj hlas za skončenie vojny v regiónoch, kde bomby zabíjajú rovnako rodičov ako ich deti, mali by s pomocou svojich nemalých prostriedkov, ktorými disponujú, pôsobiť na agresívne mocnosti, aby prestali dodávať smrtiace zbrane hrdlorezom, aby stiahli svojich vojakov z týchto území. Výberové výjazdy do krajín, kde sú ohrozené životy ľudí, fotografovanie ich biedy a následná prezentácia ľudského utrpenia na výstavách, ako to robí reportér Denníka N Andrej Bán, je iba súkromný prínos pre tohto človeka, ktorý si v životo-pise uvádza, že je zakladateľom charitatívneho občianskeho združenia Človek v ohrození.

Kampaň za vývoz detí zo Sýrie či z utečeneckých tábo-

rov v Grécku začala česká euro-poslankyňa Michaela Šojdrová. Premiér Andrej Babiš najprv tvrdil, že deťom treba pomáhať tam, kde je ich domov, ale napokon podľahol citovému vydieraniu a povedal, že je ochotný prijať do detských domovov v Česku päť-

Dialektika sebestva

Ludovít ŠTEVKO

desiat detí zo Sýrie. Téma vojnových sirôt má silný emocionálny náboj aj na Slovensku. Zaznievajú hlasy pre aj proti. Nevedno, ako sa skončí táto falošná hra na solidaritu, isté je, že to nesmie byť moralistická ani politická téma motivovaná snahou zmierniť tlak európskych elít na štáty strednej Európy, aby prijímali migrantov. Takéto gesto však neuspokojí ani Merkelovú, ani Macrona, ani mimovládky, ktoré svojou multikultúrnou politikou miešajú smrtiaci koktail pre svojbytnú kultúru európskych národov a kresťanskú civilizáciu na našom kontinente.

Európa trpí chorobou multikultúrneho šialenstva a zdá sa, že liek na túto chorobu je v nedo-

hľadne. Vraj je masová migrácia prirodzený historický jav, že ju treba prijímať pozitívne ako obohacujúci ekonomický i kultúrny prvok. Nie je to pravda. Masová migrácia nie je a nikdy nebola prínosom. Prichádzala ako následok zlyhania dominantnej kultúry

drancovaním podmanených teritórií. Nepochopenie tejto dialektiky sebestva vždy viedlo k tomu, že koristníci sa napokon stali korisťou. Napriek pesimistickým predpovediam sa možno črtá východisko zo slepej európskej uličky. Protesty proti migrantskej politike Angely Merkelovej v Chemnitz avizujú začiatok celoeurópskeho ľudového pohybu, ktorý vytvára tlak na hľadanie riešení. Označovanie týchto protestov za extrémistické výčiny je nezmysel, ktorý produkujú oficiálne médiá v Nemecku i u nás. Za všetko hovoria transparenty obyčajných ľudí, účastníkov demonstrácií: „Wir sind das Volk“ – My sme ľud!

Z hľadiska obrovských neriešených problémov, ktoré spôsobujú vojny veľmocí o hegemoniu nad svetom, je plánovaná solidarita s nepatrnou množinou vojnových sirôt prejavom neúprimnosti. Je to iba úklon smerom k farizejským mimovládny organizáciám, aby nekallili vodu, aby nešpinili na Slovensko v európskych štruktúrach, ako je ich zvykom. Rovnako je aj zvykom slovenských europoslancov Štefanca, Zalu či Kukana vystupovať proti národnostnému záujmu svojej krajiny. Žiaľ, taká je naša slovenská realita.

Keď mu na hlavu nasadili vojenskú čapicu, rozhodol sa o vojne písať denník

Pamäti poľného kuráta Jozefa Tisa

Stanislav BAJANÍK – Foto: archív SNN

Historická veda, publicistika, tlač a médiá sa všeobecne takmer na deväťdesiat percent zaoberajú pôsobením Jozefa Tisa vo funkcii prezidenta Slovenskej republiky v rokoch 1939 – 1945. Až hodnotiace diela vedcov po novembri 1989 si ho všimajú už od roka 1913. V prvých vojnových rokoch pôsobil ako kňaz pri 71. pešom trenčianskom pluku v Haliči. Veľká časť Slovákov v slovenských dedinách v južnom Poľsku má dodnes jeho obraz a obraz M. R. Štefánika v predných hostovských izbách, starší aj spomienky na „rozpravu“ starých rodičov o vojnových udalostiach v tomto kraji.

„Keď mi nasadili na hlavu vojenskú čapicu, rozhodol som sa písať o vojne denník,“ zaznačil si do úvodu svojich spomienok na pôsobenie na haličskom fronte kurát Jozef Tiso. Veľmi známu figúru poľného kuráta vykreslil v románe Osudy dobrého vojaka Švejka Jaroslav Hašek, ktorú istý slovenský vedec vyhodnotil ako prvý literárny výsmech našich bratov Čechov z kresťanstva a katolicizmu (!)

■ V BOJOVÝCH LÍNIÁCH

Funkciu poľného kuráta zriadila Svätá stolica v rokoch prvej svetovej vojny, v ktorej bojovalo do sedemdesiat miliónov vojakov; do armádnych c. a. k. jednotiek narukovalo tiež okolo štyristotisíc mužov zo Slovenska. Kňaz Jozef Tiso (1887 – 1947) patril k stovkám kurátov v uvedených rokoch v službách rímskokatolíckej cirkvi, ktorí svoju službu vykonávali priamo na bojiskách. Poľný kurát mal zakázané nosiť zbraň. Musel sa stále pohybovať s plukom, kam ho prideliť, v druhom rade s lekární Červeného kríža, trvalo vystavený hrozbe delových striel a šrapnelov sotva sedemsto až osemsto metrov od bojovej línie.

Haličskú anabázu medzi vojakmi mnohých národností monarchie zachytil v článkoch v Nitragegy Szemle, ale i v spomienkach z roku 1916. Ako jediný slovenský minister zdravotníctva (1927 – 1929), predseda slovenskej autonómnej vlády (1938), prezident Slovenskej republiky (1939 – 1945) zažil na vlastnej koži, neskôr aj tragicky a fatálne bolesť a krutosť oboch svetových vojen.

■ HALIČSKÝ FRONT

Ani poľsko-ukrajinské pohraničie neobišli hrôzy prvej svetovej vojny.

Najprv „padli“ tisícky zvonov a potom tisícky vojakov všetkých štátov zapojených do Veľkej vojny

Sedemdesiaty prvý pluk, nazývaný trenčiansky, bojoval na viacerých miestach, okrem iného aj na zlopovestnej talianskej Piave. Poľný kurát svedčil, slúžil bohoslužby, zaopatroval, liečil, ošetroval, utešoval, často písal domov posledný pozdrav smrteľne ranených. Musel zniesť spoločné utrpenie Nemcov, Maďarov, Rumunov, Rusínov, Slovákov... Peši, na vozoch, na koni brázdil kilometre územia, povzbudzoval, rozdával vojakom sväté obrázky, niekedy i ružence, zostavoval matriku padlých podľa zistenia z príslušných dokladov...

Niektorí Slováci v Poľsku ma upozornili, že ich starí otcovia počuli, že rozdeľoval medzi vojakov aj obrázky Panny Márie ustavičnej pomoci, aby si na zadnú stranu k modlitbe napísali posledný odkaz matkám, manželkám,

deťom, rodine, čo sa aj stalo a čo rodinám padlých zasiaľal poľnou poštou.

Dediny, mestá, mosty, cesty, lesy boli zdevastované paľbou kanónov, vojaci však nsmeli rabovať ani kradnúť, všetko si museli kúpiť (potraviny, šatstvo a pod.) od sedliakov alebo Židov. Toto nedodržiavali Rusi, ktorí plienili všetko, pri ústupe rozrútovali najmä kostoly a likvidovali zásoby potravín, aby sa ich nezmocnil nepriateľ.

„Musel som mať srdce z kameňa, aby chodiac medzi ranenými ležiacimi vedľa seba na holej zemi som nebol pripravený poslúžiť im, podať vodu, občerstvenie, lieky utišujúce bolesť, utešujúci ich... kým ich sanitné vozidlá nezozbierajú,“ píše do denníka kurát Tiso.

Svätá stolica udelila poľným kurátom osobitné liturgicko-obradné právo-

moci viazané na všetky nepredvídané situácie v bojovom prostredí: sviatosti, birmovky, spovede a i., pochovávanie v hromadných hroboch, resp. pri cestách, samozrejme s osadením kríža. Kým haličská strana dodržiavala ženevské dohody o neútočení na lazarety, obväzovne, nemocnice označené červeným krížom, vtedajšie ruské velenie si z dohôd nič nerobilo. Zaujímavosťou roka 1915 je skutočnosť, že J. Tiso a slovenskí vojaci, a nielen oni, sa v októbri toho roka ocitli aj vo Wadoviciach, rodisku neskoršieho pápeža Jána Pavla II., a pre vojakov mnohých národností tu slúžil vojenskú bohoslužbu v kostole, kde Jána Wojtylu krsťili a kde ho aj vysvätili za kňaza.

Poľného kuráta Jozefa Tisa pre vážne ochorenie demobilizovali a prevetili do služieb cirkvi v zázemí.

■ DROTÁRSKA REVOLTA

Na Vianoce v roku 1914 slovenský drotár J. Džavik, inakšie aj predseda Revolučného výboru Slovákov a Čechov v Petrohrade, už so skupinou Slovákov vyhlásil boj za slovenskú autonómiu v budúcej ČSR. Americkí Slováci v roku 1915 už podpísali Clevelandskú dohodu s tou istou požiadavkou. M. R. Štefánik v légiách v Rusku a inde organizoval hnutie za oslobodenie Slovenska a slovenské autonómne privilégia, nehovoriac o ďalších osloboditeľských krokoch, memorandách a dohodách z tých čias. Prvým autonómnym predsedom Slovenského štátu sa v roku 1938 stal Jozef Tiso. A hoci v uvedených rokoch bojovali na dvoch barikádach, obom osud a okolnosti nedopriali, aby sa dočkali ďalších rokov štátneho vývoja Slovákov – jeden po prvej a druhý po druhej svetovej vojne...

■ DÔVETOK O DENNÍKU

Slubovaný autentický Tisov denník z jeho vojnových rokov nevyšiel. V Historickom ústave SAV vyšli dva diely Jozefa Tiso: Prejavy a články... (M. Fabricius, L. Suško, spolupráca K. Hradská, A. Magdolénová)

Tisove články o prvej svetovej vojne predstavujú okolo sto tlačených strán... Takýto denník o jeho duchovnom pôsobení v prvej svetovej vojne by si Slovensko i veda zaslúžili!

SVET FINANCIÍ

Všetky krajiny museli pred vstupom do EÚ splniť prísne kritériá. Jedným z rozhodujúcich bol „poriadok vo verejných financiách“. Pozrime sa, aký je ich stav v dnešnej dobe najviac zadlžených eurozónových členských štátoch, ktorými sú Grécko a Taliansko. Za obrovskými gréckymi dlhmi sú populistické grécke vlády, ktoré okrem iného každoročne zvyšovali počty štátnych úradníkov aj ich platy a štedré boli k svojim dôchodcom. Zvyšujúci sa deficit verejných financií kryli vydávaním štátnych dlhopisov, ktorých úročenie bolo nadštandardné, a tak nečudo, že lákali najmä európske banky.

Eurozóna v dlhoch

Keď však deficitné grécke hospodárstvo prekročilo hranicu 180 percent k HDP, hrozil štátny bankrot. Európski politici stáli pred rozhodnutím nechať Grécko zbankrotať, čo by spôsobilo vážne problémy aj nemeckým a francúzskym veriteľom ich dlhov, keďže Grécko by muselo opustiť eurozónu, alebo ho sanovať. Napokon v spolupráci s ECB, s Medzinárodným menovým fondom a so súkromnými veriteľmi sa rozhodli pre jeho záchranu, ktorá za osem rokov stála už vyše 285 miliárd eur. Grécko ich dostalo v troch záchranných eurovaloch za podmienky, že muselo prijať viac ako štyristopäťdesiat reformných opatrení, ktoré sa predovšetkým týkali škrtania sociálnych dávok a znižovania dôchodkov. Za ten čas tisícky Grékov emigrovali a terajšia úroveň nezamestnanosti sa pohybuje na hranici tridsiatich percent... Počas tohtoročného leta grécka ekonomika opustila záchranu vody a od jesene sa bude financovať len vlastnými štátnymi dlhopismi. Grécko je teda z najhoršieho von.

Talianska ekonomika je v EÚ tretia najväčšia, ale po Grécku aj druhá najzadlženejšia. Jej terajší dlh k HDP predstavuje viac ako stotridsať percent, objem nesplácaných úverov je štrnásť percent, pritom celkový dlh talianskeho bankového sektora presahuje tristošesťdesiat miliárd eur. Keďže šéfom ECB je Talian Mario Draghi a predsedom európskeho parlamentu Antonio Tajani, určite sa pričínili o to, že sa ekonomika ich krajiny celkom nepotopila. Ak však terajšia vláda nezačne uskutočňovať potrebné hospodárske štrukturálne zmeny, môžeme po očakávanom zvyšovaní úrokových sadzieb ECB predpokladať, že zadlžené krajiny budú ďalej rásť, čo nie je dobrá správa pre nikoho. Navyše je Taliansko konfrontované migračnou krízou, ktorej sa ostatné členské štáty EÚ skôr otáčajú chrbtom, a preto sa právom od terajšej koalície talianskej vlády čaká, že bude vo fiškálnej rozpočtovej oblasti postupovať inak ako doterajšie ich vlády.

Róbert HÖLCZ

Vzťahy medzi Kyjevom a Budapešťou sa v septembri výrazne vyhrotili

Maďarské pasy sú pre Ukrajinu problém

Martin JARINKOVIČ – Foto: internet; aktualne.cz

Záver septembra priniesol ďalšie vyostrenie vzťahov medzi Kyjevom a Budapešťou. Zábery z maďarského konzulátu v Berehove, zachytávajúce vydanie maďarských pasov občanom Ukrajiny spojené s prisahou vernosti Maďarsku, rozpálili ukrajinské sociálne siete a vynútili si reakciu Kyjeva. Vzájomné vzťahy tak padli na najnižšiu úroveň za posledné roky. Minister zahraničných vecí Ukrajiny Pavlo Klimkin na twitteri vyhlásil, že ukrajinské orgány mali vedomosti o vydávaní maďarských pasov, pričom na situáciu upozorňovali maďarskí kolegov, ale videonahrávka je už dôkazom a na ten treba reagovať.

Podľa Klimkina konzula vrátia do Budapešti a Kyjev bude viac sledovať situáciu v Zakarpatskej Ukrajine, kde podľa neho bude musieť byť ukrajinská štátna moc prítomná výraznejšie. Generálny prokurátor Jurij Lucenko zas vyhlásil, že Ukrajina bude dôsledne v súlade s ukrajinskou legislatívou, zakazujúcou dvojité občianstvo, zbavovať držiteľov maďarských pasov ukrajinského občianstva. Počet doteraz vydaných maďarských pasov na Ukrajinu sa pritom odhaduje na stotisíc. Médiami preblesli aj zábery presunu ukrajinskej obrnenej techniky do Zakarpatskej Ukrajiny, kde Kyjev mieni v budúcnosti posilniť svoju vojenskú prítomnosť.

■ NEJEDNOZNAČNÉ DISKUSIE

Kauza sa stala predmetom ukrajinskej spoločenskej diskusie, pričom debata vonkoncom nevyznela tak jednoliato, akoby sa mohlo zdať. Napríklad podľa politológa Vadima Karasjova je otázka maďarských pasov vlád v Kyjeve známa roky a jej terajšie načasovanie priamo súvisí s budúročnými prezidentskými a parlamentnými voľbami a má slúžiť vládne na mobilizáciu

a zjednotenie ukrajinskej spoločnosti pred hrozbou „vonkajšieho nepriateľa“. Karasjov v relácii kanálu 112 Ukrajina ďalej povedal, že občania si výberom druhého občianstva kompenzujú nedostatok občianskych práv na Ukrajine, pretože ukrajinský štát im v nedostatočnej miere garantuje sociálnu stabilitu a ochranu zákonom. Zakarpatský publicista Petro Maga doplnil jeho analýzu o zdôraznenie sociálneho motívu záujemcov o maďarský pas. V Zakarpatskej Ukrajine niet pracovných miest a pracovitým obyvateľom zakarpatskej oblasti, odchádzajúcim za prácou do zahraničia, maďarský pas otvára dvere do celej EÚ.

Zjednodušujúce jednostranné komentáre obviňujúce ukrajinskú stranu z vyostrenia konfliktu sa objavili aj v našich alternatívnych médiách. Napriek všeobecnej antipatii voči súčasnej kyjevskej vláde však treba poukázať aj na druhú stranu mince. Najnovšia diplomatická prestrelka je len pokračovaním nepriaznivej tendencie vývoja vzájomných vzťahov. Významnú rolu tu zohráva tradičná maďarská zahraničná politika zameraná na podporu svojich

menšinových enkláv za tzv. trianonskými hranicami dnešného Maďarska. Za uplynulých sto rokov sa Maďarsko usilovalo rôznymi spôsobmi a taktikou vymaňiť z obruči trianonských hraníc, ktoré ho obklopujú z každej strany. Vždy pritom kalkulovalo s tým, že naraz na všetkých frontoch nemôže uspieť. Preto svoju diplomatickú ofenzívu zameriaval podľa potreby vždy na jedného suseda, pričom s ostatnými v tom istom čase vzájomné vzťahy uvoľňovalo. Od ukrajinského Majdanu Budapešť svoju pozornosť zamerala ukrajinským smerom. Vývoj na oslabenej Ukrajine, smerujúci k všeobecnej destabilizácii, črtá rôzne možnosti a očakávania (vrátane scenára rozpadu štátu, ktorý by predstavoval šance aj pre zakarpatský secesionizmus). V tom istom čase došlo k historicky najlepším maďarsko-slovenským či maďarsko-srbským vzťahom.

■ ÚSTRETOVOSŤ K RUSKU

Nečakaným novým prvkom maďarskej zahraničnej politiky sa stáva stále výraznejšie rozvíjanie partnerstva s Ruskom, ktoré poukazuje na prezieravosť Viktora Orbána. Na rozdiel od nás

totiž Maďarov nespájajú s Rusmi nijaké historické romantické sentimenty (skôr naopak). Ich spolupráca je postavená na pragmatických záujmoch. Maďarsko v súčasnosti s Ruskom spája niekoľko styčných bodov, pričom jedným z nich je otázka starostlivosti o krajanov z hranicami. Táto svojská forma „revizionizmu“ je badateľná práve v zhode v otázke dvojitého občianstva v Zakarpatskej Ukrajine. Neprekvapí preto, že diskutéri ruskej verejnoprávnej jednotky v relácii 60 minút sa unisono postavili na stranu Maďarska v spore s Ukrajinou, čím sa len potvrdilo vytvorenie akéhosi rusko-maďarského frontu proti Ukrajine, na ktorý poukazuje Kyjev.

Viktor Orbán sa stal neformálnym lídrom odporu proti Bruselu, čím si získal sympatie aj mnohých Slovákov. Orbán predstavuje zároveň spiritus movens jednotného postupu V4. Aj vďaka jeho štátnickej odvahe sa podarilo zjednotiť strednú Európu voči imigračnej politike EÚ. Napriek terajším dobrým vzťahom však Slovensko musí pozorne vnímať pohyby a dianie za našimi hranicami, aby sme sa najbližšie neocitli aj sami v pozícii Ukrajiny.

GLOSA

Čas dokáže pokriviť mnohé predtým jednoznačné termíny a moderná doba má, zdá sa, k tomu ešte väčší sklon. Vezmime si povedzme také sociálne cítenie. Vlastnosť bez všetkých pochyb kladnú a pre spoločnosť prínosnú, ba priam potrebnú. Pri štúdiu životov našich dejateľov pravidelne narážam na fakt, koľko času a najmä prostriedkov venovali na podporu potrebným. Štúr, Vajanský, neskôr Hviezdoslav a ďalší podporovali študentov z chudobných pomerov, podporovali slovenské vzdelávacie inštitúcie, vydavateľstvá, rôzne zveľaďovacie a vzdelávacie spolky. Bez fanfár, cielene a účinne. Úplne prirodzene si uvedomovali, že spoločnosť, akú si ju vysnivali, hrdá a vzdelaná, národne uvedomelá slovenská spoločnosť potrebuje mať inštitúcie a ľudí na výške doby. Dejiny im dali plne za pravdu.

Sociálne cítenie

Dnes sa spomínaný sociálny aspekt koncentruje najmä v rukách štátnych a obecných inštitúcií a v hojnej miere aj v rukách takzvaného tretieho sektora. Rôznych neziskovník, občianskych združení a podobných subjektov. Vždy v čase splatností daní, teda koncom marca, nastáva mediálny boj o známe dve percentá z daní. Každý subjekt sa dušuje, ako ich účinne a adresne použije pre bohumilý zámer. Tie subjekty, ktoré sú mediálne známejšie, majú zdanlivú výhodu, ale aj obyčajné malé občianske združenie, ktoré sa stará o mentálne postihnuté deti a je širšej verejnosti takmer neznáme, dokáže adresným oslovením prostredníctvom rodičov takýchto detí pozbierať celkom potešujúcu sumu. Mentálne hendikepované deti potom môžu ísť aj s asistentmi na zaujímavé výlety a niečo ostane i na materiál pre tvorivé dielne.

Lenže aj do tejto zdanlivo pokojnej atmosféry sociálnej solidarity zavanie neraz čudný závan ideologickej manipulácie. V Čechách majú teraz búrlivú diskusiu o možnom prijatí či neprijatí päťdesiatich sýrskych sirôt. Vznikla z toho mediálna prestrelka, kde jedni obviňujú druhých z xenofóbie, ba priam rasizmu, z necitlivosti, zo sebeckosti a podobne, pričom druhí im neostávajú nič dlžní a hovoria o nezodpovedných „vitačoch“, neomarxistoch, ktorí chcú zaburiť krajinu islamským živilom. Zatiaľ nielen ja čakám na to, či skutočne ide o sirotu, a nie o mladých pubertákov vo veku od dvanástich do sedemdesiatich rokov, z ktorých niektorí sice sotva vedia čítať, ale samopal rozoberú a zložia na jednotku. Trochu ma mátie aj fakt, že medzi sirotami, zdá sa, nie je jedinú dievča... Zo sociálneho cítenia sa náhle stala mediálna zbraň. Účinná a čoraz častejšie používaná v politickom boji. Na jednej strane pár organizácií z tretieho sektora si z celého princípu mecenášstva a sociálnej solidarity urobilo dojnú kravu kríženú s mediálnym kyjakom, na strane druhej sa sociálne citiaci človek, žiadajúci aspoň čiastočné prerzdelenie často nezákonne naškrečkovane bohatstva, dočka označenia, že je boľševik.

Keby toto videli baťko Vajanský či bard Hviezdoslav, ktovie, aké slovo by z úst vypustili.

Maroš M. BANČEJ

Spisovateľka a publicistka Gabriela ROTHMAYEROVÁ verí sile dovečenstva

Máme samozvaných strážcov mravov

Zhovárал sa: Maroš M. BANČEJ – Foto: autor

Gabrielu ROTHMAYEROVÚ poznajú jednak milovníci slovenskej prózy, no je známa aj čitateľom najmä sociálne orientovaných periodík. Táto vnímavá a citlivá spisovateľka prešla redakciami viacerých denníkov a týždenníkov a po novembri 1989 zasadala jeden čas aj v poslaneckých laviciach vtedajšieho Federálneho zhromaždenia. Má na svojom konte celý rad zaujímavých kníh a návštevníci sociálnych sietí ju poznajú ako ľudskú a výstižnú komentátorku spoločenského a kultúrneho diania.

• Nedávno som natrafil na zaujímavú definíciu novinára. „Zo strážnych psov demokracie sa stali bojoví psi oligarchie...“ Je to s novinárskym stavom až také zlé?

Obaja sme novinári, tak by som nerada narúšala našu sebaúctu. Povolanie novinára sa asi nezmenilo, rovnako sa nezmenilo povolanie napríklad lekára či učiteľa alebo hoci aj smetiara. No neviem si predstaviť lekára, učiteľa alebo hoci aj toho smetiara bez dôvery. Rozdiel je v tom, že novinárky a novinárov bez dôvery si nielenže viem predstaviť, ale aj ich mená denne vídať. Napriek tomu sú ich texty, hovorené prejavy v rádiách či televíziách šírené. Nemám na mysli romantických mladých ľudí, akým bol napríklad zavraždený Ján Kuciak, čítala som si jeho texty po tej strašnej tragédii a videla som, že sa ho bytostne dotýkalo, čo sa so Slovenskom stalo. Ján Kuciak začína ako bloger, v roku 2012 napísal o (ne)zvyčajnej žene, svojej mame. Žena, štyridsaťdeväťročná, už nie celkom zdravá, z vidieka, robotníčka so základným vzdelaním... Diskutéri jej pod blogom veľkopiesky odporúčali na seba začať makať, nesediť doma, učiť sa po nemecky, odišť pracovať inde, či aby sa o ňu postarali deti. Mama však naďalej otrocky pracovala pod rozpálenou plechovou strechou (päťdesiat stupňov v lete, päť stupňov v zime) aj šestnásť hodín denne bez dovolenky. Pre svoje deti, pre svojho syna! Bála sa stratiť túto otrockú prácu. Závod v Bytči prešiel slávnou transformáciou, ktorá vraj priniesla také sladké ovocie pre Slovensko. Voliť nechodí, lebo nevie, koho by volila: aj tak všetci krádnú. On sám hľadá a sklamáva sa. V Miklošovi, Sulíkovi, Procház-kovi, Ficovi neveril asi od začiatku. Pri Gorile bol Ján Kuciak v uliciach. Napísal o tom blog Prečo treba ísť do ulíc. Chcel vidieť protest vedený aktivistami z radov spoločnosti, nie politikmi. Nemožno preto pochybovať, že tí, ktorí prišli po tej ohavnej vražde von, naplnili jeho želanie. Nemožno pochybovať, že pád vlády Roberta Fica bol jeho snom. Vedel to vrah (to ma stále máta)? No jeho príbeh nie je len o strašnom odchode popravených. Vidíme Slovensko rozčesnuté na úspešných a lúzrov. Paradoxne – úspešní majú pocit, že im ktosi ukradol revolúciu, teraz si chcú vziať víťazstvo späť. Opozíčné médiá upratujú, z každého kúta vlasti vykurkne kostlivec. V každom kúte vlasti sú však aj tiché „šišky z Hencoviec“ podobné pani Kuciakovej, ktoré za svoju otrockú prácu nedostávajú primeranú plácu. Dokonca občas nijakú. Kolonisti, ktorí si sem prišli zarobiť, zdvihnú kotvy a nič sa im nestane. Všetky vlády od začiatku transformácie (ako sa v začiatkoch nazýval lúpežný kapitalizmus) podplácajú investorov. Mediá to vidia, no stavajú sa k tomu nejakú výberovo – veď ani tú pani Kuciakovú si nevšímali, to až po vražde jej syna... Takže zlé to nie je s novinárkami a novinármi (všelijakých nás Pán Boh má), horšie je to s aktivizmom na prospech vybraných oligarchov. Toho sa obávam.

• Ostanem ešte pri téme. Voľakedy označenie spisovateľ,

Spisovateľku Gabrielu ROTHMAYEROVÚ možno stretnúť na hodnotných kultúrnych podujatiach ako v tomto prípade na výstave diel Bohuša Zábója Kulhavého

novinár či redaktor znelo vážne a vážené. Dnes je spisovateľkou hviezdica píšuca jednoduchým jazykom šteklivé spálňové texty, novinárom je autor internetových článkov evidentne služiaciach k zaplatenej podpore či poprave a redaktorkou silikónová dorastenka predstavujúca bande divákov jagavý svet celebrit. Už asi pôvodnú spoločenskú vážnosť týmto označeniam nevrátime... Alebo je tu nádej?

Nedávno vyšla krásna kniha Vladimíra Barboríka a Vladimíra Petríka pod názvom Pohyb k nehybnosti. Literárny život od začiatku šesťdesiatych do konca sedemdesiatych rokov objektívom Antona Šmoláka. Fotky v knihe sú samostatným príbehom, no vypísala som si jednu veľmi zaujímavú myšlienku: „V dôsledku ambivalentnej symbiózy literatúry a moci sa v krajinách východného bloku po druhej svetovej vojne v modifikovanej podobe zakonzervoval v podstate osvietenko-obrodnecký model spisovateľa a s ním spojená vysoká miera spoločenskej relevancie literatúry. Dialo sa to v čase, keď si v západnej demokratickej spoločnosti už literatúra musela hľadať v konkurencii novších razantných médií a umleckých druhov inú, skromnejšiu pozíciu vo verejnom živote. Aj preto strata spoločenského statusu po roku 1989 dopadla na literatúru a jej tvorcov náhle a viacerým spôsobom šok.“ Chceli sme preskočiť tú medzeru, lenže sme si nejakú nevy-počítali krok. A tak sa sem-tam niekto prepadol, niekto, chvalabohu, zachytil o koreň no a ľahkonohé múzičky sa kamsi pretancovali aj so svojím podenkovým životom. To by neprekážalo, nech je tu pestro. Sme alfabetizovaní (presnejšie, boli sme, dnes by som si netrúfla povedať, že všetci vedia čítať), kníh vychádza veľa, je si z čoho vyberať. Ale vážnosť? Hm...

• Ako básnik chápem, keď sa mení význam slova trebárs v rámci metafory. Keď prozaik napíše o dievčati, že je to mačička, nikto neočakáva, že dotyčná behala po dvore a chytala myši. Nechápem, prečo sa

však ad absurdum menia významy slov v publicistike a čoraz viac aj v bežnom živote. Trebárs také slová ako xenofób, nacionalista či dokonca fašista sa užívajú v istých médiách čoraz hustejšie. Prečo táto masívna zmena významu slova?

Existuje test, ktorým si človek na základe odpovedí na konkrétne otázky môže nájsť svoje miesto napravo alebo naľavo. Lebo je rozdiel, či sama o sebe hovorím, že som ľudská, srdečná, pravdovravná a neviem aká ešte a či ma tak vníma aj moje okolie, prostredie, v ktorom žijem a pôsobím. V BBC sa riadia zásadou, že musíš byť najmä vnímaný ako objektívny, nie, že si to o sebe myslíš. Aj ja si všimám, že nám tu pravitkom dávajú po prstoch samozvaní strážcov mravov, ktorí si už odmerali, ako má vyzerať svet. A pricapujú nálepky. Pritom sa zahrávajú s ohňom a možno ani netušia, čo činia. Vieš, často sa vraciam ku knihe Annie Routierovej Dievčenskej orchester. Je to príbeh francúzskej klaviristky Fanie Fenelonovej, dievčata, ktoré počas druhej svetovej vojny v Paríži roznášalo letáky, zatkli ju, ocitla sa v koncentračnom tábore Osvienčim. Fania nikdy netúžila žiť politikou, len sa v nej ocitla, nikdy nepremýšľala o tom, že je Židovka, bola Francúzka, no ľudia, ktorí si prisojili nejaké nadľudské privilégia, o nej rozhodli a na tom základe ju takmer pripravili o život. Pravitkom narysovali svet, kto vybočoval, tak ho odstrihli. A vytvorili zvláštne laboratórium, do ktorého skoncentrovali pestrú zmes ľudí. Román Dievčenskej orchester nie je obyčajný príbeh, lebo ostrým rezom ukazuje štruktúru jedného spoločenstva – všetci sú v strašnom postavení, a predsa nie všetci majú rovnaký charakter. Tak je to vždy, v každom režime a v každom spoločenstve. Mne sa vidí, že to nie je o význame slov, ale o povyšovaní sa – ja rozhodnem! Fašizmus nie je slovo, to je naozaj trauma, ktorú jedni ľudia pripravili iným ľuďom. Ani v tom skoncentrovanom svete neboli všetci rovnakí, lebo to ani nejde, ani v tom dnešnom tekutom svete to tak nie je. Po ovoci spoznáme sa.

• Medziľudské vzťahy hrubnú. Súcit a empatia sa vytrácajú ako prejavy slabosti. Sociálne citiaci človek riskuje označenie ako boľševik, veriaci ako „sutanista“. Má táto spoločnosť ešte šancu napraviť toto smerovanie do pekla individuálnej džungle mocných a ich koristi alebo musí prísť zlom, otras, nedajboh vo forme vojnového konfliktu, aby sa ľudia spamätali?

Pamätáš sa na Ivana Hoffmana? Toho, čo na Námestí SNP v novembri 1989 zaspieval pesničku, ktorá takmer zľudovela – Slúbili sme si lásku! Je to skvelý novinár, veľmi rada čítam jeho glosy, ktoré pod názvom Obživlosť píše do českých Kultúrnych novín, jediného družstevného média. On vtedy na námestí veril tomu, čo spieva, bol úprimný, preto mu státisíce ľudí uverili. Tiež to tak cítili. Dnes je to zrelý, múdry muž, veľa našiel a zažil, má nadhľad, vľúdnosť a talent porozumieť. V jednej glose hovorí, že sa nikdy nemal zle – vždy si mal čo obliecť, obuť, kde bývať, čo jesť. Ako my všetci. Tak čo sa tu vlastne deje? „Namiesto problémov, ktoré prinášal obyčajný ťažký život, sa našim problémom stalo pohodlie. Sme kvôli nemu menej živí, pretože v našom živote nejde o život. Pohodlie ide ruka v ruke s úpadkom, pretože je synonymom plytvania, lenivosti, malichernosti, infantilnosti. Keď sa rozhládne okolo seba, vidíme, že pohodlie generuje povrchnú, tlstú, nešťastnú populáciu. Spolu s pohodlím, mimochodom, pribúda deviaty a deviantov. Pokiaľ nie je príležitosť bojovať za niečo zmysluplné (za volebné právo, za mier, za slobodu...), vyhľadávajú ľudia s potrebou za niečo bojovať zástupné témy. Pod zámienkou rešpektu k menšinám sa začína fandiť ľuďom s rôznymi úchyľkami, a kto lipne na volakeďajšej normalnosti, je označovaný ako extrémista.“ Myslím si, že kým máme dosť premýšľajúcich ľudí, tak to s nami ešte také zlé nie je – veď sme si slúbili lásku...

• Žiješ bohatým spoločenským životom. Si publicisticky činná, no nezabúdaš ani na literatúru. Ale predsa len, čím žije spisovateľka a publicistka Gabriela Rothmayerová v týchto dňoch a týždňoch?

Počúvala som raz rozhovor so slávnou českou sochárkou, vymo-delovala sochu Mikoláša Aleša aj pápeža. Redaktorka sa jej pýtala, čo si váži najviac. „Puding, ktorý som uvarila svojej vnučke,“ odpovedala táto múdra žena. Často teraz na jej odpoveď myslím, lebo život (a nevesta so synom) mi podaroval tiež také veľké šťastie. Nevie, či si raz moja vnučka Eliška bude pamätať na babičkinu polievku, no pre mňa je teraz najdôležitejšie, aby jej chutila. A aby ju vždy mala a aby jej nekazil život kadejakí samozvaní spasitelia. Sociológovia zistili, aká je predstava väčšiny obyvateľstva: že politika by mala v zásade byť konsenzuálna, že politici sú platení za to, aby sa dohodli. Nie, aby prevládali emócie, konflikty, aby konflikt jednej strany stíhal konflikt z druhej strany. Veď to nemá aktuálne vôbec nijaký základ. A najmä zmysel. František Hečko vo svojich denníkoch (vyšli knižne spoločne s denníkmi jeho manželky Márie Jančovej) zaznamenal, ako sa správali jeho kolegyne a kolegovia. A potom, keď zomrel, stáli mu tí istí, o ktorých si myslel svoje, čestnú stráž – Zora Jesenská, Katarína Lazarová, Vladimír Mináč, Dominik Tatarka... O každom je v jeho spise veta. No zostáva večné jeho (a ich) umenie. Ale aj tak je asi najdôležitejší ten puding pre vnučku...

So Segedínom v Maďarsku spája Slovákov viac, ako by sa na prvý pohľad zdalo Od Csontváryho po Andreja Hlinku a martýrov vojny

Text a foto: Marián ŠIMKULIČ

Vyššie sto šesťdesiatšesťtisícové maďarské mesto Segedín má so Slovenskom viac spoločného, ako sa zdá na prvý pohľad. Tou najčerstvejšou udalosťou, ktorá nás nedávno spájala, bol medzinárodný plenér výtvarníkov zo Slovenska, z Ukrajiny a z Maďarska, ktorí v auguste na pozvanie nadácie Krajcaroš maľovali motívy viažuce sa k prvej svetovej vojne.

Plukovník vo výslužbe Ištván Németh sa o históriu prvej svetovej vojny zaujímal už od študentských čias. O to viac, že v jeho profesionálnom pôsobisku v Székesfehérváre sídlili pred storočím 17. honvédskejší peší pluk, 69. c. k. peší pluk a 10. pluk husárov, ktoré v prvej svetovej vojne bojovali na území severovýchodného Slovenska, konkrétne v Havaji, Repejove a Medzilaborciach. Tieto skutočnosti priviedli spomínanú maďarskú nadáciu k rozhodnutiu pomáhať Klubu vojenskej histórie Beskydy z Humenného pri výstavbe a rekonštrukcii cintorínov prvej svetovej vojny. Aj vďaka dobrovoľníkom z Krajcarošu vybudovali a odovzdali cintoríny vo Výrave, v Stakčíne, v Hostovičiach a ďalšie. Podieľajú sa tiež na výstavbe najväčšieho cintorína Veľkej vojny na Slovensku vo Veľkoprope, kde je pochovaných 8 662 vojakov rakúsko-uhorskej, nemeckej a ruskej armády.

■ VOJNA NA PLÁTNE

Pred blížiacou sa storočnicou prvej svetovej vojny prišiel predseda združenia Krajcaroš v roku 2013 s nápadom zachytiť na maliarske plátno osobnosti prvej svetovej vojny – panovníkov, generálov, dôstojníkov, no aj prostých vojakov, vtedajšiu bojovú techniku i to, čo vojna spôsobila, či miesta, kde sa bojovalo a kde padli vojaci našli miesto posledného odpočinku. Od roka 2014 sa kolekcia diel postupne rozrástla na dvestosedemdesiat obrazov a teraz ju vystavujú v okolitých štátoch pod rovnakým názvom odvodeným z verša Krvavých sonetov nášho národného básnika P. O. Hviezdoslava A národ oboril sa na národ... Putovnú výstavu už videli v Maďarsku, Česku, Poľsku i vo viacerých mestách na Slovensku. V súčasnosti ju inštalovali v Bardejove a koncom septembra, počas rekonštrukcie bojov, nazvaných Manévre z roku 1911, poputuje do Stropkova.

■ VEĽKÁ POTOPA

Segedínom preteká Tisa, najdlhšia rieka Maďarska. Pramení sa v východných Karpatoch, kľukatí sa východnými regiónmi Maďarska a v Srbsku sa vlieva do Dunaja. Jedným z najväčších projektov 19. storočia vo vtedajšom Uhorsku bola úprava jej toku, ktorú začal Štefan Sečeni. Po nej sa riekou mohli plaviť lode a niekdajšie záplavové územia sa začali využívať na poľnohospodárske ciele. Popri úžitku úprava toku mala aj odvrátenú stranu, lebo v niektorých miestach koryta Tisy voda tiekla rýchlejšie a veľké záplavy hrozili častejšie. Najväčšiu potopu zažil Segedín v roku 1879. Voda mesto takmer celkom zničila. Takto si na povodeň vo svojich zápisoch zaspomínal vtedajší študent Budapeštianskej univerzity, rodák zo Sabinova, maliar Teodor Kosztka Csontváry: „Rieka Tisa sa znovu vyliala. Katastrofálna situácia je v Segedíne. Nasadili nás ako vojenských dobrovoľníckych záchranárov. Prežité udalosti a hrôzy počas povodne, stretnutia s ľudským utrpením a nešťastím poznali nielen moju psychiku, ale aj telesné zdravie. Vrátil som sa odtiaľ veľmi prechladnutý a bolo to také vážne, že som mal ťažkosti s písaním a čítaním. Lekári mi odporúčali dlhší odpočinok, a tak som sa dostal do Tatier do jednej spišskonovoveskej lekáreň ako dočasný pomocník.“

Zničujúca potopa Segedína, ako ju zachytil umelec

Plastika Teodora KOSZTKU CSONTVÁRYHO v panteóne osobností

Segedínska väznica, kde takmer tri roky prežil náš Andrej HLINKA

Účastníci medzinárodného výtvarného plenéru s predsedom združenia Krajcaroš Ištvánom NÉMETHOM (štvrtý sprava)

Náš hosťiteľ na sympóziu Ištván Németh, rodák zo Segedína, nám porozprával, že mesto, ktoré bolo zväčša postavené z hlinených nepálených tehál – valkov, padlo vtedy za obeť vodnému živlu. Obyvatelov, našťastie, evakovali, takže ľudských obetí nebolo veľa. Skazu mesta sme si mohli pripomenúť aj na obraze pri návšteve múzea Ferenc Móra. Pre Segedín prírodná katastrofa, paradoxne, znamenala, že vstal ako fénix z popola. Súčasná architektúra mesta s hviezdicovými a okružnými bulvami je výsledkom znovuvybudovania mesta podľa vtedy najmodernejších urbanistických trendov. Podieľali sa na nej finančnou pomocou veľké mestá Európy: Paríž, Rím, Berlín, Moskva a ďalšie. Každá z pomáhajúcich metropol má dodnes v meste svoju ulicu. Po roku 1989 sa síce uvažovalo s vylúčením názvu Moskovskej ulice, ale, našťastie, v mestskom parlamente zvíťazil zdravý rozum.

■ HLINKOVA CELA

Ištván Németh nám tiež ukázal aj legendárnu hviezdicovú väznicu, kde si Andrej Hlinka odpykával takmer tri roky väzenia. Aj dnes pôsobí hrozivo majestátne a slúži svojmu pôvodnému určeniu. Aj keď už je vynovená, na oknách cieľ sú dodnes nainštalované platne, aby väzni z okien nemohli dávať znamenia či posielat správy ľuďom, ktorí sú na chodníku pri väznici. Vtedy ju obklopovali početné kasárenské objekty. Legendárny kňaz, významný slovenský politik Andrej Hlinka pred parlamentnými voľbami v máji 1906 verejne podporil kandidatúru Vavra Šrobára. Vtedajší spišský biskup Alexander Párvy ho za to suspendoval a 27. júna 1906 ho uväznili v Ružomberku, kde ho súdili spolu s päťnástimi ďalšími spoluobčivnými. Vystúpenie za základné práva slovenského národa označil súd za poburovanie Slovákov proti Maďarom, za čo kňaza Hlinku odsúdili na dva roky väzenia, tisícpäťsto korún pokuty a šesťstoosemdesiat korún súdnych trov. Do väznice v Segedíne nastúpil 30. novembra 1907. Počas väzby ho v ďalšom procese v máji 1908 v Bratislave odsúdili na rok a pol väzenia a pokutu tisícšesťdesiat korún. Celkový trest mu tak bol upra-

vený na dva roky a deväť mesiacov, takže zo segedínskej väznice vyšiel 10. februára 1910. Napriek príkorm, ktoré zažil vo väzení, pracoval tu na preklade Starého zákona do slovenčiny (vydal Spolok svätého Vojtecha). Satisfakciou preňho bolo aj rozhodnutie Kongregácie snemu vo Vatikáne, kde Svätá stolica 27. februára 1909 vyniesla výrok v jeho spore so spišským biskupom, podľa ktorého suspendovanie Andreja Hlinku nebolo potvrdené a biskup ho musel zrušiť.

■ KOSTOL SLUBOV

Po potope občania Segedína slúbili, že z vďaky za prežitie znovu vybudujú aj veľkolepý katolícky kostol, ktorý nazvali Kostol slubov. Po dlhodobých plánoch sa konečne v roku 1913 začalo s výstavbou. Dóm, ktorý sa stal štvrtým najväčším chrámom v Maďarsku, vysvätili v roku 1930. Charakterizuje ho eklectické prelínanie románskeho, gotického aj byzantského štýlu. Pozoruhodnosťou je organ s 9 040 pišťalami, Madona oblečená do dolnozemskeho pláštá a s typickými segedínskymi papučami a socha Jána Fadruša Kristus na kríži, ktorá v roku 1900 na svetovej výstave v Paríži získala hlavnú cenu. Od roku 2016 je Dóm rozšírený o ďalšie multifunkčné priestory. Katedrálne námestie pred Dómom má rovnakú rozlohu ako slávne benátske Námestie svätého Marka – dvanásťtisíc štvorcových metrov. Tiež je vybudované v štýle eklecticismu. Na východnej strane sú univerzitné ústavy, na západe biskupský palác, teologický seminár a biskupské múzeum. Pod arkádami sa nachádza národný panteón s vyše sto bustami osobností. Medzi nimi sme našli aj našich rodákov maliarov, ako boli Pavol Sinei Merše, ktorý sa narodil v Chminianskej Novej Vsi a zomrel v Jarovniciach, Teodor Kosztka Csontváry, rodák zo Sabinova, či minister školstva Augustín Trefort, rodák z Humenného.

■ MÚZEUM PAPIKY

V roku 1931 prvýkrát na tomto námestí usporiadali segedínske divadelné hry. Odvtedy sa každé leto pred početnými divákmi a pod hviezdňým nebom uvádzajú divadelné pro-

dukcie, koncerty a v poslednom čase muzikály. Organizátori sa dohodli s cirkvou na čase vystúpení tak, aby teatrálna produkcie nerušili priebeh bohoslužieb. Rovnako slúži koncertom vážnej hudby aj neďaleká miestna synagóga, skvostné dielo architekta Leopolda Bauhorna, ktorá patrí k najväčším na svete a má vynikajúcu akustiku. Len čo bola dokončená v roku 1903, slúžila svojmu pôvodnému cieľu až do tragických dní holokaustu, keď v roku 1944 došlo k násilnému odsunu maďarských Židov do koncentračného tábora v poľskom Auschwitzi. Za to, že synagóga bez ujmy prežila, vďačí tomu, že slúžila ako obrovské skladište.

Pri príležitosti storočnice potopy v roku 1979 na brehu Tisy spustili fontánu, ktorá sa stala obľúbeným miestom prechádzok domácich. Jej súčasťou sú aj mramorové pylóny pripomínajúce pomoc európskych veľkomiest. Tá doslova znova pretvorila Segedín do súčasnej príťažlivej podoby. Nachádza sa tu aj eklectická budova Segedínskej univerzity, ktorá tvorí centrum námestia. Vyučoval v nej i profesor Albert Szent-Györgyi, ktorý v tomto meste ako vedúci ústavu univerzity zavŕšil vlastné výskumy z Cambridge a Groningenu a práve tu v roku 1932 zo segedínskej papriky izoloval vitamín C, za čo získal Nobelovu cenu. Na fakulte lekárskej vied Segedínskej univerzity zriadili vedcovi pamätnú izbu.

Popri paprike má svoje múzeum v meste aj svetoznáma Pick saláma. To funguje ako súčasť v roku 1869 založenej fabriky. Na prizemí sa možno zoznámiť s históriou rodiny Pickovcov a s procesom výroby ich svetoznámeho produktu. Na poschodí je inštalovaná výstava o paprike, výsledky výskumov o prospešnosti jej užívania i jednotlivé etapy prípravy segedínskej špeciality, bez ktorej si gurmánsku slávnosť nevieme predstaviť.

■ BRÁNA HRDINOV

Pri ceste do historického centra mesta, ktoré sa znovu zrodilo po spomínanej potope, prechádzame popod Bránu hrdinov. Dôstojný pamätník obetiam prvej svetovej vojny na mramorových tabuliach zvečňuje mená tých, ktorí v nej prišli o život. Keďže som na nich zbadal aj mnohé slovensky znejúce mená, zaujímalo ma vysvetlenie. Rado Turík z humenského Klubu vojenskej histórie Beskydy uviedol, že v Segedíne, ktoré susedilo s vtedajším nepriateľským Srbskom, boli umiestnené početné jednotky spoločnej c. k. armády, 46. pešieho pluku, Zákopnického a Ženijného práporu. Ďalej tu sídlili Kráľovská uhorská vlastibrána, veliteľstvo 45. honvédskej pešej brigády, 22. honvédskej jazdeckej brigády, 5. honvédskejší peší pluk a 3. honvédskejší husársky pluk. Vojakov v tomto hraničnom meste monarchie bolo teda veľa, čo nám potvrdil aj náš sprievodca, keď uviedol, že v meste bolo jedenásť kasární. Napriek tomu, podľa humenského historika, mnoho Slovákov v týchto jednotkách neslúžilo. Skôr si vie predstaviť, že počas vojny bolo v meste veľa nemocníc a slovenskí vojaci, ktorých mená sú uvedené na mramorových tabuliach Brány hrdinov, zomreli na následky ťažkých vojnových zranení po bojach na neďalekých frontoch.

BESEDNICA

Osobnosti Slovenska sa vyjadřili a podpísali petíciu. Aspoň tak hlásajú veľké titulky. Nie je podstatné, k čomu sa vyjadřili. Podstatné je, kto sú tie osobnosti Slovenska. Občan platiaci dane má v tom chaos. Chaos prináša problémy, problémy treba riešiť.

Osobnostný register

Medzi slovenskými osobnosťami treba konečne urobiť poriadok. Lebo. Raz osobnosti Slovenska žiadali občana X oslobodiť, iné osobnosti zavrieť. Takto to ďalej nemôže ísť. Na Ministerstve vnútra je nevyhnutné zriadiť Register osobností Slovenska ako rozpočtovú organizáciu. Nie systém WhoisWho, aby tam za poplatok mohol byť hocikto. Skutočný štátny register s priečkami a s ročným rozpočtom dva-tri milióny eur, kapitola ostatné. Správca registra osobností – volajme ho dôverne administrátor – bude Osobnosť s veľkým O zvolená osobnosťami s malým o. Správca vymenuje členov Rady Registra. Pre administratívu a varenie kávy sa zaberie niektorá z budov SAV, prijme tridsať zamestnancov, z toho osem sekretárov. Zaradenie medzi osobnosti sa vykoná na základe žiadosti dotyčného alebo kooptovaním minimálne desiatimi osobnosťami spomedzi už zaevidovaných. Zaradenie je dedičné do tretieho kolena, ako je to trebárs zvykom medzi hercami...

Osobnosti by boli rozdelené do priečinkov. Prestupy by boli možné, dokonca aj účasť vo viacerých. Priečinky registra by dostali názov napríklad podľa náhodných názvov miest. Aby sa niekto, nedajbože, neurazil, že patrí medzi osobnosti priečinka 2 alebo priečinka B, čiže druhoradé. Takže dajme si príklad. Osobnosti, ktoré sa vyjadřujú k histórii Slovenska kladne, budú v priečinku Humenné. Záporne v priečinku Brezno. Oblasť kultúry patrí osobnostiam priečinka Trnava. V politike smerom na západ budú hovorcami Slovenska osobnosti priečinka Mača, na východ Čata. Správa z tlače alebo z iných médií bude potom znieť: Osobnosti Slovenska, priečinkov Zvolen, požadujú okamžité prepustenie kamerunskej vodkyne organizácie Čierne mačky. Petíciu za oslobodenie možno podpísať na vrátnici Registra. Vyšší level: Osobnosti Slovenska, priečinkov Kežmarok a Senica odsúdili rozhodnutie súdu o oslobodení nevinného občana L. M. S názormi občana L. M. osobnosti Slovenska priečinkov Kežmarok a Senica zásadne nesúhlasia. Ešte vyšší level: Osobnosti Slovenska, priečinkov Badin, podpísali prehlásenie na podporu rady Registra osobností Slovenska a žiadosť o zvýšenie jeho rozpočtu na osem miliónov eur. Zároveň požadujú zrušenie priečinka Šamorín, keďže jeho osobnosti pri futbalovom zápase medzi priečkami podplatili rozhodcu.

Chce občan vedieť, na ktorú stranu sa pridať, čo jeho obľúbené osobnosti odporúčajú? Chce sa k niečomu vyjadřiť? Po zavedení Registra nič jednoduchšie. Nájde si na internete stránku Registra osobností, priečinkov povedzme Senica a v abecednom poradí nájde mená, tituly a povolania príslušných osobností. A ak by financovanie Registra náhodou neprešlo cez ministerstvo financií, tiež nijaký problém. Nezištný sponzor či nadácia pre podporu osobností sa určite nájdu. Veď bojujeme za otvorenú spoločnosť, ako sa vyjadřili osobnosti priečinka Podkonice.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

OKUPÁCIA 1968

Naša jeseň pred päťdesiatimi rokmi

Od mimoriadneho zjazdu KSS sa stal prvým tajomníkom Ústredného výboru KSS Dr. Gustáv Husák, významný komunistický funkcionár ešte z prvej ČSR, predstaviteľ komunistického krídla v SNP a predseda Zboru povereníkov po februárovom komunistickom puči v roku 1948. V roku 1951 ho komunisti zatkli a po troch rokoch brutálneho vypočúvania odsúdili na doživotné väzenie, z ktorého vyšiel v roku 1960 pri rozsiahlej amnestii prezidenta A. Novotného. Ako predstaviteľa Slovenska ho šéf Kremľa pozval na rokovania do Moskvy. Už pred svojím zvolením do prakticky najvyššej funkcie na Slovensku podporoval A. Dubčeka a teraz v tom pokračoval s opakovaným: S Dubčekom stojíme a padáme. (O pol roka, v apríli 1969, ho vymenil vo funkcii a onedlho sa stane aj prezidentom.)

...

Pre vojakov okupačných armád bola reakcia obyvateľov na ich vtrhnutie k nám šokom. Vojská štyroch krajín Varšavskej zmluvy po niekoľkých týždňoch odťahli, ale mnoho sovietskych vojakov, ktorí sa postupne dostávali do kontaktov s obyvateľstvom, začalo chápať, o čo ide. Pre niektorých to bola trauma. Výsledkom bolo, že len v septembri 1968 na našom území päť príslušníkov sovietskej armády spáchalo samovraždu. Aj preto sovietske velenie väčšinu vojakov, ktoré vstúpili na naše územie, do zimy vymenilo. Nové jednotky sa už nestretali s takým odporom ľudí ako tie, čo k nám v tú noc z 20. na 21. augusta 1968 vtrhli – ľudia si pomaly privykali na daný stav.

...

Nie celkom a nie všetci. Napriek tomu, že komunistická strana neustále sľubuje, že budeme pokračovať v januárovej politike demokratizácie spoločnosti a vyzýva na pokoj, ľudia, najmä mladí, vidia situáciu reálne a sľubom neveria. Napriek všetkým opatreniam a výzvam sa v októbri 1968 pri päťdesiatom výročí vzniku Česko-Slovenska uskutočnia v mnohých mestách veľké demonštrácie proti okupácii. V Bratislave sa v predvečer sviatku pohol protestný pochod asi tristo študentov, na druhý deň ich šlo mestom už vyše dvetisíc. V Žiline v tom čase protestovalo vyše päťsto mladých ľudí. Ostrejší bol protest pri výročí Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie – pred veľvyslanectvom ZSSR v Bratislave sa zišlo asi štyristo ľudí, keď sa pohli mestom, sprievod sa rozrástol na tritisíc demonštrantov.

...

V prvých dňoch okupácie podporu ČSR vyjadrili aj komunistické strany Talianska, Francúzska, Rumunska a Juhoslávie, v Bukurešti sa na protestnom zhromaždení zišlo asi stotisíc ľudí. Albánsko demonštratívne vystúpilo z vojenského paktu socialistických krajín, z Varšavskej zmluvy.

(jč)

Pyramídy – čierna škvrna na dvadsiatich piatich rokoch našej štátnosti, III. časť

Ako sa z miliardára stal chudobný dôchodca

Ján ČOMAJ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Podnikateľ Ing. prom. právnik Jozef M. sa už zaplietol do všeličoho. Patril medzi najväčších dovozcov nafty i elektroniky, vystupoval v najrozličnejších kauzách, pohyboval sa v najvyššej spoločnosti podnikateľov i politikov, svojej partnerke letuška dokonca vybavil miesto štátnej tajomníčky na ministerstve zahraničných vecí, ale dnes si napodiv žije pokojne a okrem krátkeho pobytu za mrežami sa mu ani vlas na hlave neskrivil. Etnikum, v ktorom korení, si za tých sedemsto rokov, čo žije medzi nami, vypestovalo neuveriteľne bystré obranné schopnosti. Vie sa vynájsť v každej situácii a bez zaváhania odpovedať, až to vyrazí dych. Bystrosť nemožno uprieť ani tomuto pánovi. Svedčí o tom aj jeho starý bonmot: „Sú veci, ktoré sa za peniaze kúpiť nedajú. Len za väčšie peniaze.“

Kariéru začal ako absolvent dvoch vysokých škôl a pedagóg, lenže tradične nízky učiteľský plat ho akosi nelákal. Tak po chvíli získal miesto v strojárskom podniku v Novom Meste nad Váhom. Uspel, a tak skúsil kariéru v Bratislave. Nastúpil do podniku Matador a v relatívne mladom veku to dotiahol až na obchodného námestníka. Počas prevratu v roku 1989 zarobil prvé milióny na dovoze ruskej ropy – kým iní rozmýšľali, či im VPN dovolí obchodovať s Východom, Jozef M. sa naballil. Zároveň ako jeden z prvých pochopil, že Slovensko bude v najbližších rokoch potrebovať státisíce počítačov, a on okamžite vedel, v ktorých kútach sveta je tento tovar najlacnejší – dovezol ho za vagóny. Po volebnom víťazstve HZDS postrehol, ktorí privatizéri dostali lénne majetky od vtedajšieho premiéra, a pritom na podnikanie nemajú ani fištrón, ani vytrvalosť, nuž ich za pár miliónov korún obabral o miliardy. Prvým takým kšeftom boli Trnavské automobilové závody.

V pravej chvíli vedel kúpiť raz jeden denník, ak práve aktuálnym politikom zavádzal, raz druhý – a vždy ich o pár mesiacov nechal zaniknúť. Najprv kúpil Smenu, tá svojou tradičnou odvahou zavádzala mnohým. Uvoľnil tak cestu pre kozmopolitnú partiu vnútri redakcie – tak vznikol denník SME. Potom kúpil a nechal zlikvidovať Národnú obrodu. Napokon trň v oku zurindovcov – REPUBLIKU. Na peniazoch nezáležalo, pár miliónov bola preňho maličkosť, a pritom je dôvodné podozrenie, že to robil na politickú objednávku, a teda na kšeft.

■ DOMÍNium SIPOX

V tichom prostredí nad Bratislavou, niekde na úrovni Hradu, medzi ambasadami a rezidenciami veľvyslancov vyrástol jeho sklený palác – sídlo jeho najväčšej spoločnosti – SIPOX. V lesnej tíšine si dal postaviť perfektný ranč, aký by závidel aj Hohenlohe, obkolesený veľkým poľným revírom, v inom prírodnom kúte postavil kaštieľ synovi... A posledne, keď ho pokutovali za neospravedlnené meškanie na pojednávaní, súd mu poplatok odpustil pre nemajetnosť. Pred budovou súdu si pokojne zapálil cigaretu, blahosklonne zamával hľuť novinárov a nastúpil do limuzíny so šoférom, ako sa chudákovi dôchodcovi patrí...

Prezliekanie kabátov zvládol od prvých ponovembrových chvíľ dokonale. V pravú chvíľu podporoval vždy tú pravú partaj. Najprv VPN, vzápätí HZDS, potom Volfvo sociálnu demokraciu, SOP (vtedy svoju priateľku Dianu dostal do parlamentu) a po rozpade strany do HZDS (vtedy sa Diana stala štátnou tajomníčkou ministerstva zahraničných vecí, akurát že ich vzťah sa po chvíli rozpadol). Vlastnil aj nepolitické žurnály, s úsmevom hovoril, že si vyberá len tie, ktoré rád číta a tak si ich nemusí kupovať, napríklad TV komplet, Lišiak, Profit a i.

V tom istom čase sa však už pomaly začínal úpadok jeho impéria. Ekonomický publicista Vladimír Bačišin sa nazdáva, že sa to dalo čakať: nemal na to potrebné podnik, ekonomické vzdelanie a systematickosť. Napríklad vôbec neinvestoval do modernizácie výroby a rozvoja svojich podnikov, ani v jednom nevybudoval výskumné a vývojové zázemie, a kde nejaké mali, zakapalo. Dôležité bolo, že firmy sypali, kým sypali. Nakoniec už len prenajímal ich haly a sklady, kancelárske priestory a parkoviská alebo profitoval z nájomného za podnikové byty.

■ NAJDLHŠÍ PROCES

V tom čase mu zatelefonoval Fruni, majiteľ finančnej skupiny BMG Invest

a nebankovej spoločnosti Horizont Slovakia. Aby mu posledné milióny nezhrabla polícia, navrhol Majskému vytunelovanie: vystavia falošné zmenky a asi štyristopäťdesiat miliónov slovenských korún, ktoré ešte tie dve firmy vlastnili, si rozdelia. Fruni si telefonicky rozhovor dokonca nahral na video. Usvedčilo ich oboch.

Jozef M. súhlasil. Na akciu použil dvoch mužov – Patrika Pachingera a Dávida Brtvu.

A začalo sa najdlhšie súdne konanie v dejinách Slovenskej republiky. Trvá od októbra 2002 a na jeho koniec stále nedoviedieť.

Skúsme zostaviť chronologický sled hlavných policajných a justičných postupov pri vyšetrovaní gigantického zločinu.

Oktober 2002 – Jozefa M. zadržali na hraniciach pri Bergu pri pokuse o útek. Namiesto zatknutia mu dali pozvánku na policajný výsluch – a to ešte v ten deň, 22. októbra. Nedostavil sa, pravdaže. Po dvoch dňoch hľadania ho predvedli aj so spolupáchateľom pri tunelovaní BMG Patrikom Pachingerom 24. 10. 2002. Oboch dali do vyšetrovacej väzby.

August 2004 – Polícia skončila vyšetrovanie kauzy tunelovania nebankových subjektov MBG a Horizont. Jozefa M., Patrika Pachingera a Dávida Brtvu obvinili z trestného činu založenia a podporovania zločineckej skupiny a z podvodu veľkého rozsahu. Za iniciátora a organizátora označili Jozefa M. Zistilo sa, že on dal aj pokyn, aby vo februári 2002 táto „dvojspoločnosť“ zatvorila všetky svoje pobočky s vymysleným dôvodom: v pobočkách sa koná bankový audit.

April 2005 – Generálny prokurátor SR Dobroslav Trnka nariaduje prepustenie Jozefa M. na slobodu s tým, že vyšetrovanie môže pokračovať aj bez väzobného stíhania. Zlomyselníkom možno v tej chvíli prišiel na um dávny citát Jozefa M.: „Sú veci, ktoré sa za peniaze kúpiť nedajú. Len za väčšie peniaze.“

December 2006 – Špeciálny súd po približne pol roku od prepustenia uvažuje na Jozefa M. znova väzbu, lebo sa nezdržiava na udanej adrese a vyhýba súdnemu konaniu.

Január 2007 – Jozef M. žiada Špeciálny súd o prepustenie z väzby na kauciu pol milióna korún (asi sedemdesiat tisíc eur). Súd vyhovie jeho žiadosti. Zároveň súhlasí, aby sa pojednávania konali bez jeho prítomnosti – pre zhoršenie zdravotného stavu vyšetrovaného.

April 2007 – Prokurátor navrhuje Jozefovi M. ako hlave zločineckej skupiny jedenásť a pol roka väzenia v prvej najľahšej naprávno-výchovnej skupine, pokutu päť miliónov korún (asi stošesťdesiatšesť tisíc eur) a zákaz podnikania na desať rokov, to isté navrhuje Dávidi Brtvi, pre Patrika Pachingera žiada osem rokov väzenia a tri milióny korún

(asi stotisíc eur) pokuty. Senát je prísnejší ako prokurátor – odsudzuje Jozefa M. na dvanásť rokov väzenia v tretej naprávno-výchovnej skupine. Následne Jozef M. a jeho spoločníci žiadajú o prepustenie z vyšetrovacej väzby až do nastupu trestu.

Jún 2007 – Najvyšší súd SR zamieta žiadosť Jozefa M. a jeho spoločníkov a predĺžil ju do 30. novembra 2007 alebo do nastupu trestu.

Oktober 2007 – Ústavný súd SR rozhodol, že Najvyšší súd SR musí prepustiť podnikateľa Jozefa M. a vyplatiť mu náhradu trov konania vo výške 7492 korún (asi dvestopäťdesiat eur), lebo sa porušili základné ústavné a ľudské práva sťažovateľa. O dva dni Jozef M. opúšťa vyšetrovaciu väzbu.

Jún 2008 – Senát Špeciálneho súdu v Pezinku odročuje hlavné pojednávanie v kauze tunelovania nebankových subjektov BMG Invest a Horizont Slovakia.

December 2008 – Pre práceneschopnosť obhajcu Jozefa N. sa pojednávanie Špeciálneho súdu odkladá.

Január 2009 – Hlavné pojednávanie Špeciálneho súdu sa odkladá, na súd neprišiel obžalovaný Pachinger. Je pri manželke, ktorá práve rodi v handlovekej nemocnici.

Ešte v ten istý mesiac sa odkladá už šiesty pokus pojednávania. Pre práceneschopnosť obžalovaného Brtvu.

Február 2009 – Ďalšie odročenie pojednávania na Špeciálnom súde v Pezinku, keď predtým svedkom prehrali videozáznam telefonického rozhovoru V. Fruniho s obžalovaným Jozefom M., pri ktorom sa celý podvod dohodol.

Marec 2009 – Pre práceneschopnosť obhajcov sa proces na Špeciálnom súde odkladá.

April 2009 – Odročenie pojednávania so skupinou Jozef M. a spol.

August 2009 – Pojednávanie s trojicou obžalovaných odročil senát Špecializovaného trestného súdu na neurčito pre zdravotné problémy Patrika Pachingera.

Február 2010 – Odročenie pojednávania.

Marec 2010 – Odročenie pojednávania.

April 2010 – Hlavné pojednávanie na Špeciálnom súde v Pezinku sa začalo.

Máj 2010 – Odročenie pojednávania, obžalovaný Dávid Brtva si pri vystupovaní z auta poranil koleno.

Január 2011 – Odročenie pojednávania pre práceneschopnosť P. Pachingera a jeho nesúhlas s tým, aby sa pokračovalo bez jeho prítomnosti.

Marec 2011 – Hlavné pojednávanie pokračuje výsluchmi obžalovaných a svedkov.

November 2012 – Proces pokračuje výsluchom bývalého riaditeľa televízie Nova Vladimíra Železného.

Február 2013 – Pojednávanie odročené pre práceneschopnosť sudcu.

Marec 2014 – Pojednávanie odročené, obhajca obžalovaného Pachingera odmietol ďalej zastupovať svojho klienta.

Máj 2014 – Pojednávanie odročené, nedostavili sa dvaja predvolaní svedkovia.

August 2014 – Pojednávanie pokračuje výsluchmi.

November 2014 – pojednávanie odročené pre chorobu P. Pachingera.

Marec 2015 – pojednávanie odročené pre neúčasť svedka Františka Matíka, Fruniho partnera v podvodnom tunelovaní BMG a Horizontu, ktorý pred zatknutím ušiel za hranice, medzitým ho zadržali v Srbsku a srbská strana ho nestihla doviezť do Pezinka.

Máj 2015 – Pojednávanie odročené, Matíka ani po dvoch mesiacoch nedoviezli zo Srbska.

Oktober 2015 – Pojednávanie pokračuje, odznejú záverečné reči. Po týždni sa vynáša rozsudok: Špeciálny trestný súd odsudzuje Jozefa Majského na deväť rokov trestu odňatia slobody, Dávida Brtvu na deväť rokov a Patrika Pachingera na trest odňatia slobody v dĺžke sedem rokov; v prípade Brtvu a Pachingera uložil aj peňažný trest po päťtisíc eur, v prípade Jozefa M. nemozol pre jeho nemajetnosť. Obžalovaní sa odvolali.

April 2017 – Najvyšší súd SR určil termín odvolávacieho procesu v kauze Jozef M. a spol. na jún 2017.

Jún 2017 – Proces Najvyššieho súdu SR zrušený pre práceneschopnosť predsedníčky senátu.

November 2017 – Najvyššiemu súdu SR sa ospravedlnil obhajca obžalovaného Jozefa M., predsedníčka pojednávania odročila.

Február 2018 – Odvolacie pojednávanie sa nekonalo pre chorobu Jozefa M. (predložil päť lekárskeho správ od piatich špecialistov o svojich chorobách) a pre operáciu očí Patrika Pachingera.

Marec 2018 – Najvyšší súd SR potvrdil rozsudok prvostupňového súdu z roku 2015 a odsúdil Dávida Brtvu na deväť rokov a Patrika Pachingera na sedem rokov. Jozefa M. vylúčil na samostatné konanie, keďže je vážne chorý a polícia ho na súd neeskortovala. Pachinger však trest nenastúpil pre chorobu očí.

April 2018 – Predsedníčka senátu Najvyššieho súdu SR zrušila príkaz na dodanie do výkonu trestu P. Pachingera a D. Brtvu z dôvodu zachovania ich ústavných práv, keďže si podali žiadosť o odklad výkonu trestu aj žiadosť o podmienené prepustenie.

Jún 2018 – Odvolacie konanie s P. Pachingerom sa nekonalo, odročili ho na neurčito.

Júl 2018 – Polícia v Justičnom paláci v Bratislave zatkla Patrika Pachingera pre neplatenie povinnej výživy, keď si podával žiadosť o odpustenie zvyšku trestu za tunelovanie BMG Invest a Horizont Slovakia.

August 2018 – Dávid B. je slobodný človek, uplynuli dve tretiny z výmery jeho trestu, tretina sa mu odpúšťa.

September 2018 – Jozef M. je stále slobodný a nemajetný. A opakuje svoje motto:

Sú veci, ktoré sa za peniaze kúpiť nedajú. Len za väčšie peniaze.

■ VAROVANIE POLÍCIE

V tomto kalendári sa prirodzene uvádzajú len hlavné akty vyše pätnásť rokov trvajúcej trajektórie. Predstavte si, čo to stálo času, energie, peňazi – a dôvery v našu justiciu!

V minulých dňoch polícia prostredníctvom tlače varovala občanov SR, aby boli mimoriadne opatrní pri ukladaní svojich úspor alebo investovaní peňazi. Množia sa ponuky nových nebankových subjektov sľubujúcich výnosy desať a viac percent ročne. Kým však dokázateľne nikoho neokradnú, polícia nemá právo zakročiť.

Gešperových Apoštolov národného ducha poctili cenou Literárneho fondu

Tradícia sa dedí s pokoleniami

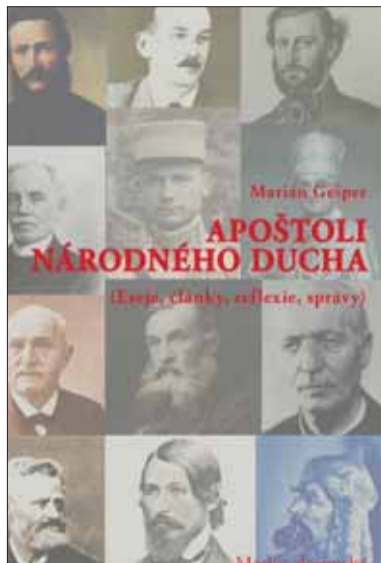
Jaroslav CHOVANEC – Foto: MS, Peter PROCHÁZKA

Publikácia Apoštoli národného ducha vyšla vo vydavateľstve Matice slovenskej (Martin 2017) a môžeme ju zaradiť medzi odborné diela. Vnútorne ju autor Marián Gešper člení na eseje – dve podkapitoly, bibliografické články – päť podkapitol, historické a právnické články – štyri podkapitoly, črty a reflexie – deväť podkapitol, správy – šesť podkapitol. Doslov ku knihe napísal Pavol Parenička.

Tento matičný vedec predstavil aj autora publikácie, keď okrem iného napísal: „Tradícia sa dedí z pokolenia na pokolenie. Aj v Matici slovenskej. Kto si tento reálny fakt výmeny generáčnych stráží neuvedomuje alebo nechce uvedomiť, odmieta rešpektovať prirodzené zákonitosti vývoja prírody, človeka a spoločnosti, ktoré aj tak objektívne existujú nezávisle od prívätneho nazerania jednotlivcov na veci a vecičky tohto i matičného sveta.“

■ MLADÁ MATICA

Ďalej autor doslovu píše: „Budúcnosť patrí mladým, a kto bol a je v tejto otázke doteraz akoby nevidomý, nech otvorí oči. Lebo by mohol ostať bez mladých... Mladá Matica v osobe JUDr. Mariána Gešpera dostala jednoznačne generačného vodcu a jasne ideové smerovanie, organizátora aj programátora, ktorý sa vyprofiloval na prirodzenú autoritu a neprehliadnutelnú osobnosť. Dokázal sa výraznejšie funkcionársky presadiť aj v rozbúrených a vekovo starších vlnách matičného hnutia a prúta. Ak si uvedomíme fakt, že mladomatičné hnutie sa opäť v podmienkach demokracie a štátnosti začalo formovať až od

roku 1993, pričom sprvu živilo v autoritárskom markušovskom prostredí, až tkáčovská demokracia od roku 2010 mu dala väčší a adekvátnejší priestor, práve najsilnejším reprezentantom tejto národne uvedomelej mladej generácie, hlásiacej sa o slovo, sa stal súčasný druhý podpredseda Matice slovenskej. O tom, hádam, nieto sporu. A matičná problematika a jej význam, najmä členskej

základne, je minulosť a prítomnosť predovšetkým mladých matičiarov...“

■ GENERAČNÁ VÝMENA

Spomínaná publikácia je aktuálna najmä z toho dôvodu, že v Matici slovenskej došlo ku generačnej výmene v jej vedení. Podľa doterajšieho hodnotenia staršími matičiarimi sa najmä v Slovenských národných novinách okrem iného píše, že toto mladé vedenie MS pod vedením predsedu JUDr. Mariána Gešpera nastúpilo správnu cestu v riadení Matice slovenskej vo všetkých oblastiach jej života vrátane hospodárenia s jej majetkom. Publikácia z metodologického hľadiska nás oprávňuje konštatovať, že ide o pôvodné originálne dielo. Taktiež to potvrdzuje jeho informačný prínos, ako aj prínos pre rozvoj a upevňovanie slovenského národného povedomia a vlastenectva, najmä mladej generácie.

Z formálneho a obsahového hľadiska je publikácia napísaná prehľadne, prístupným štýlom a na slušnej odborné-náučnej (popularizačnej), ako aj jazykovej úrovni. Jednotlivé časti publikácie sú usporiadané z hľadiska obsahového – vecného – systematicky a na seba logicky nadväzujú, pričom vytvá-

Medzi tohtoročnými laureátmi Literárneho fondu bol aj predseda MS Marián GEŠPER

rajú ucelený logický celok. Na základe vyššie uvedených skutočností môžeme konštatovať, že z metodologického, ako aj didaktického hľadiska bude možné publikáciu využiť aj v pedagogickom procese, najmä na stredných školách pri výučbe dejepisu a občianskej náuky.

■ OCENENÁ PUBLIKÁCIA

Na záver hodnotenia posudku som si „vypožičal“ niekoľko hodnotiacich myšlienok autora recenzie na predmetnú publikáciu Dalimíra Hájka, ktorý okrem iného o knihe JUDr. Mariána Gešpera napísal: „Medzi viacerými aktuálnymi publikáciami, ktoré sa venujú nielen životu, dielu a duchovnému odkazu známych Slovákov z dávnejšej i menej dávnej minulosti, ale aj početným problémom vyplývajúcim z vlastenectva v dnešnej dobe rozkolísaných hodnôt, má kniha aktívneho člena a funkcionára Matice slovenskej Mariána Geš-

pera mimoriadne postavenie.“ Ďalej autor recenzie píše, že: „jej špecifikum vymedzuje úsilie o prepojenie generácií o organickú väzbu medzi aktívnym ‚mladomatičiarstvom‘ na jednej strane a tradičným vlastenectvom i všeslovenskou ideou na strane druhej. Toto úsilie predstavuje podľa autora knihy chrbtovú kosť kontinuity našich národných dejín. Iná, na prvý pohľad marginálna, ale určite na zaznamenanie hodná pozoruhodnosť spočíva najmä v úsilí realizovať kľúčové tvrdenie, ktoré autor vyslovil v súvislosti so záhadou o Štefánikovej smrti, a to, že ‚akákoľvek udalosť, aj keď starostlivo ukrytá, vypláva časom na povrch‘ (s. 11). Táto myšlienka má nepochybne nadčasovú, trvalú platnosť“. Na záver by som rád uviedol potešiteľnú skutočnosť, že publikácia Apoštoli národného ducha od JUDr. Mariána Gešpera bola odmenená Prémiou Literárneho fondu za rok 2017 v oblasti spoločenských vied.

Viera Švenková: Modré obdobie, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2018

Život v normalizačnom labyrinte

KNIHA TÝŽDŇA

My takmer pamätníci akoby sme pomaly zabúdali, aký bol život napríklad v sedemdesiatych rokoch, no a mladšia a najmladšia generácia o tom nemá ani len predstavu. Na jednej strane mlynček normalizácie, ktorý mlel a zomlel mnoho čestných ľudí, čo nesúhlasili s okupáciou v auguste '68 a s prerušením obrodného procesu. Na strane druhej bežal ďalej obyčajný život, zdnelo „socialisticky fádny“, ale z dnešného pohľadu takpovediac neuveriteľne zabezpečený.

Práve obdobie po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy a následná normalizácia sú rámcom, v ktorom sa odohráva román Viery Švenkovej Modré obdobie. Z niekoľkých kľúčových postáv má azda najväčší priestor novinár Ján. Muž, ktorý má za sebou obdobie ambiciózneho mladého muža aj novinárskej hviezdy, aby ho naplno zasiahlo kladivo normalizácie, ktoré zo dňa na deň menilo ľudské osudy. Politické prenasledovanie a čistky sú vôbec takou niťou, ktorá nás vedie labyrintom vtedajších dní. Rozpadajú sa niektoré manželstvá, zopár ľudí naskočí na vlak kariéry ťahaný osobnými kompromismi, veľa ľuďom sa otrasie život v základoch a zvyšok, tá prispôbivá väčšina kráča ďalej, veď žiť treba, ba žiť sa musí, ako hovorí jedna zo Švenkovej postáv.

Autorka je mimoriadne silná v opisoch. Či už prírody, alebo atmosféry v uliciach, bytoch, redakciách či krčmách a kaviarňach, kde sa ostatne veľká časť deja odohráva. Keďže sama v redakčnom prostredí pracovala, vie nám duch toho obdobia priblížiť mimoriadne plasticky. Na druhej strane vie v dialógoch priblížiť aj často prázdne frázy rôznych „zodpovedných“ činiteľov a beznádej striedanú s vierou v budúcnosť v rozhovoroch bežných ľudí. Čo sa mladším čitateľom azda zardá trochu čudné, je fakt, že drvivá väčšina postáv mala plno problémov, no na druhej strane existenciálny problém s prácou či s bývaním bol takmer neznámy. Román Modré obdobie je stíšenou správou o minulosti našej spoločnosti, o živote ľudí, ktorý má všeplatné pravidlá. Stačí sa začítať a máte nad čím premýšľať.

(mab)

MEDAILÓN

Slovenská prekladateľská škola sa môže hrdiť úctyhodnou tradíciou už od čias štúrovcov. Ved' sprostredkovať umelecké hodnoty inojazyčných literatúr je tým najzodpovednejším poslaním pre prekladateľa umeleckej literatúry. Medzi takýchto zapálených a oceňovaných prekladateľov patrí aj Viera Hegerová.

Preklad ako osud

Viera Hegerová sa narodila 9. októbra 1933 v Banskej Bystrici, kde absolvovala aj gymnázium. Nasledovalo štúdium na Filozofickej fakulte UK, odbor slovenčina a ruština, ktoré ukončila v roku 1957. Hneď po štúdiu sa zamestnala ako redaktorka vo vydavateľstve Tatran a v roku 1965 prešla najprv ako redaktorka a neskôr vedúca redakcie prekladovej prózy a zástupkyňa šéfredaktora do vydavateľstva Slovenský spisovateľ v Bratislave. V roku 1990 vydavateľstvo opustila a odišla do dôchodku. Viera Hegerová sa popri redaktorskej a editorskej práci (viedla edície Nová sovietska tvorba, Tvorba národov) systematicky venovala najmä prekladateľstvu z ruštiny, pričom preložila okolo štyridsať titulov z klasickej ruskej a najmä súčasnej sovietskej literatúry. Medzi štyroznámych autorov, ktorých diela priblížila slovenskému čitateľovi, patrili F. M. Dostojevskij, L. M. Leonov, A. Solženecyn, B. Š. Okudžava, B. L. Pasternak a mnohí iní. Okrem beletrie prekladala knihy, leporolá a ľudové rozprávky pre deti (M. Gorkij, A. N. Tolstoj, S. J. Maršak, V. Bianki atď.). V oblasti publicistiky sa sústredila najmä na problematiku prekladateľskej práce a v tomto smere spolupracovala s televíziou a rozhlasom. Okrem zdramatizovania jej prekladov sa v rôznych reláciách venovala vzťahom autor – prekladateľ. Za svoje preklady získala niekoľko ocenení, z ktorých najvýznamnejšie sú Cena Jána Hollého za rok 2007 za preklad románu Fiodora Michajloviča Dostojevského Zločin a trest a Cena Blahoslava Hečka za celoživotné dielo v roku 2018. V týchto dňoch oslavuje Viera Hegerová významné životné jubileum. V mene redakcie SNN jej srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Je to už nejaký ten rok spiátky, zavial ma osud na jedno pracovisko, kde so mnou pracovalo v jednej kancelárii niekoľko mladých diev, vzdelaných a pár rôčkov po dvadsiatke. Každá z nich počas pracovného času v pravidelných intervaloch prepinala počítač na akúsi stránku. Tu sa zasmiali, sem-tam pokrútili hlavou a občas zhíkli a zavolali jednu druhú, aby si prišla niečo pozrieť na monitore. Netrvalo dlho a dozvedel som sa, že kuriatka moje sú prakticky počas celého dňa napojené na sociálnu sieť Fajkrok. To preto, aby nestratili kontakt so svojimi známymi, z ktorých väčšinu

v živote nevideli a ani neuvidia. Prežiť čo i len hodinu bez toho, aby sa nezodvedeli, že Martinka si dala kávu, Janko je smutný, lebo sa včera ožral, Sedmokráska ide

zácii nepracoval, spomenul som si na mladé sýkorky, zapol som počítač a do Fajkroku som sa prihlásil. Žeby som bol zo života na sociálnej sieti voľajako vyva-

toval, ako taká sociálna sieť funguje, akí ľudia sa tam tmolia, čo tam píšu, aké fotky tam dávajú, no a, samozrejme, najviac ho zaujímali baby. Nevieť prečo, ale Pišta

som nevydržal a pozval som ho domov, aby som mu takrečeno na praktickom príklade ukázal, ako taká sociálna sieť funguje. Pištovi sa to veľmi páčilo a hneď sa rozhodol prejsť od teórie k praxi. Keďže nemal nielenže pripojenie na internet, ale ani počítač, preniesol praktiky z Fajkroku do ulíc. Náhodným okoloidúcim chcel rozprávať, ako sa cíti a čo jedol na večeru. Pokrikoval po ľuďoch, „páčiš sa mi“, no najmä sa chcel zoznamovať so ženami a jednej chcel ukázať, aké má trenírky. Keď ho pustili z psychiatrie, kam Pištu odviekli policajti, zanevrel na Fajkrok smrteľne. Odvtedy tvrdí, že najlepšia sociálna sieť je naša krčma Drevák.

Marek DANKO

Sieť je sieť, ale nad Drevák veru niet

na chatu a Rambovi nežerie pes, to by bolo jednoducho nad sily mojich, inak celkom normálnych spolupracovníčok. Po čase sa ma spýtali, či aj ja som na spomínanej sociálnej onej. Keď som odvetil, že nie, svorne zhrozene skonštatovali: Kto nie je na Fajkroku, ten ako keby ani nebol. V jeden zadaždený zimný večer, keď som už v dotyčnej organi-

lený, to sa neďá povedať. Jediný chosen to pre mňa malo, že sa mi tam po čase ozvalo niekoľko spolužiakov zo strednej školy a zopár známych, na ktorých som stratil kontakt. Ináč som bol na Fajkroku takpovediac neaktívny. Avšak sociálne siete nedali spávať Pištovi, starému mládencovi, ktorý do Dreváka pravidelne chodil po každej fuške. Stále sa vypy-

mal predstavy, že sa to napríklad na takom Fajkroku len tak hemží mladými alebo nedávno mladými lasicami, ktorých jedinou túžbou je spoznať päťdesiatročného starého mládencia s obecnou garsónkou a so štátnymi zubami. Samozrejme, keď sa Pišta dozvedel, že na podobnom diablovom vynáleze fungujem, okupoval so svojimi otázkami najmä mňa. Napokon

Jozef Karol VIKTORIN – nadšenec a obetavec, akých nebolo mnoho

Kládol základy na široké národné aktivity

Jozef KRÁSNOBRODSKÝ – Foto: archív autora

Jozefa Karola VIKTORINA (12. 3. 1822 – 20. 7. 1874) zaraďujeme k skupine katolíckych vzdelancov kňazov, ako boli Ján Palárik, Andrej Radlinský, Jozef Kohút, Štefan Závadský, Michal Chrátsek a mnohí ďalší, ktorí súbežne so štúrovcami tvorili predpoklady budúceho, široko rozvetveného národného života v matičných rokoch.

V Turčianskom Svätom Martine sa 6. – 7. júna 1861 uskutočnilo zhromaždenie, na ktorom pod názvom Memorandum národa slovenského vyhlásili slovenskí národovci národný program. Okrem iného zahŕňal aj požiadavku slobodne zakladať literárne, hospodárske a osvetové spolky. Toto zhromaždenie otvorilo cestu aj na založenie celonárodného spolku Slovákov – Matice slovenskej. Prípravu zverili do rúk tzv. Dočasného výboru, ktorého členmi boli Ján Francisci, Ján Gottčár, Viliam Pauliny-Tóth a Ján Palárik. Matica slovenská mala združovať všetkých slovenských kultúrnych, vedeckých a osvetových pracovníkov, podporovať rozvoj slovenskej literatúry a umenia, organizovať osvetovú činnosť medzi slovenským ľudom. Základným kameňom jej založenia sa stalo tisíc zlatých, ktoré venoval brezniansky statkár Ján Čipkay.

■ OHLÁSENIE MATICE

Keďže na založenie Matice bolo potrebné zozbierať väčší finančný kapitál, Dočasný výbor 4. novembra 1862 rozposlal Ohlásenie Slovenskej Matice, v ktorom vyzýval príslušníkov slovenského národa prihlásiť sa za členov Matice a poslať členské príspevky. Príspevky mali adresovať Jánovi Franciscimu a opatrovať ich mali dočasní pokladníci Jozef Viktorin a Michal Chrátsek.

„... Kým by valné, keď príhodný čas príde, povoláť sa majúce zhromaždenie rozhodne určilo povolanie dočasných pokladníka, ochotne prevzal na seba o to požiadaný p. Jozef Viktorin a všetky hotové peniaze skladáť sa budú pod menom Slovenskej Matice do budínskej sporiteľny na úroky... V Budíne dňa 4. novembra 1862, Ján Francisci, v. r., Ján Gottčár, v. r., Viliam Pauliny Tóth, v. r., Ján Palárik, v. r.“

Prvého mája 1863 oznámil Ján Francisci radostnú správu, že na Maticu slovenskú sa pozbieralo päťdesiat tisíc zlatých, čo bolo desaťnásobne viac, ako bola požadovaná kaucia na povolenie Matice slovenskej z roku 1851. Pribežne so zbierkou sa pripravovali všetky náležitosti potrebné na založenie

Jozef Karol VIKTORIN patril medzi tých katolíckych kňazov, ktorí súbežne so štúrovcami kládli základy národného života.

nie Matice vrátane jej symbolov. Jozef Viktorin sa obetavo podieľal na všetkých aktivitách spojených s prípravnými prácami tisícročného jubilea príchodu svätých Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu a 4. augusta 1863 sa jemu a ďalším tisícom slovenských národovcov naplnil sen – konečne vznikla celonárodná kultúrna ustanovizeň Slovákov, za ktorú tak dlho bojovali.

■ VYNIKAL VYTRVALOSŤOU

Jozef Viktorin bol silná osobnosť. Vynikal vytrvalosťou. Svedčí o tom skutočnosť, že v rovnakom časovom období sa venoval širokej škále aktivít. Príkladom sú i šesťdesiaty roky 19. storočia, keď okrem toho, že sa aktívne podieľal na založení Matice slovenskej, vydal Gramatiku slovenského jazyka, almanachy Lipa a ďalšie spisy.

Na tisícé výročie príchodu svätých Cyrila a Metoda do Veľkomoravskej ríše vydal v Pešti Spisy básnické od Jána Hollého. Túto skutočnosť uvádza na úvodných stranách diela: „Pamiatke 1000 ročnej slávnosti blahonosného príchodu Cyrilla a Metoda do krajín slovenských roku 1863. odbavovanej posväcuje vydavateľ.“

V prvej kapitole si môžeme prečítať Hollého životopis. Tu opisuje Viktorin aj svoju návštevu u Jána Hol-

Plejáda národných dejateľov, ktorí formovali slovenský národný život v pohnutých revolučných rokoch 19. storočia, keď sa Slováci vymaňovali zo stáročnej poroby a dvíhali hlavy aj hlas za vlastnú svojbytnosť.

lého z jesene 1847: „V posledných rokoch života, aspoň z jesene 1847, keď som ho navštívil, bol už celkom oslepnutý. V malej, tmavej, chatrným náradím zaopatrenej izbičci v posteli chudobnou perinkou zakrytého, osamoteného našiel som velebného starčeka. Tvár jeho patrne vyjasnila sa, keď som mu hlbokú poklonu jakožto slávnému patriarchovi slovenskému i v mene iných Slovákov vyrýdíl a o najnovších literárnych pohyboch slovenských, o ktorých len čiastočnú vedomosť mal, vypravoval. Nevieť, zdaliž náhodou alebo zvestovaním radostných zprávk tehdejšího literárneho života slovenského spôsobeno, dost na tom: lámanie údov jeho na ten čas prestalo a on bol v stave postele opustiť a so mnou sem i tam prechádzať sa po izbe svojej. Celý deň som uňho ztrávil, a keď som sa po večer domov odobieral, daroval mi niekoľko spisov básní českých, menovite básne Šnaidrove...“

■ POMNÍK HOLLÉMU

V II. časti diela nesúceho názov Hollého pomník opisuje Viktorin organizačné práce na zabezpečovaní pomníka Jánovi Hollému, ktoré sa začali v apríli 1850. Slávnosť

odhalenie pomníka sa konalo na Dobrej vode 11. mája 1854 za účasti slovenských národovcov oboch konfesií. Výsledok – príprava pomníka, financovaného z celonárodnej zbierky – sa stal symbolom zjednotenia národovcov, o čom svedčia aj verše Ludovíta Štúra, ktoré spievali účastníci odhalenia pri Hollého hrobe.

V III. časti diela Viktorin zverejňuje prehľad Hollého spisov, ktorý sám spracoval. Od strany tri po stranu šesťdesiat uverejňuje epos Svätopluk v dvanástich spevoch. V ďalších častiach diela si prečítame Cyrillo-Methodiádu skladajúcu sa zo šiestich spevov, báseň Sláv, Selanky, Žalospevy a ďalšie Hollého básne zaradené do kapitoly Básne rozmanité.

O vydaní diela informoval aj časopis Sokol: „Ján Hollý nie je len prvý poet slovenský, ale i prvý básnik náš, ktorý vznešené predmety svojich utešených spevov svojich z dávnovekých dob svetodejného života Slovenstva čerpal a dôstojne oslávil. Jeho Svatopluk, Cyrillo Methodiáda a Sláv obživili v národe Slovenskom posvätné pamiatky drevných otcov našich, sprítomniac

nám jejich život, mravy, báje, snahy, boje a deje slavné a zprítomnením tým slávy dávnozapaďej, budiac v synoch národa lásku k rodu slovenskému. ... Prvý pohyb tohto teraz už, sláva Bohu, všestranne rozmohnuvšieho sa ruchu medzi vzdelanci slovenskými neomylné spevy Hollého zapríčinili, nasledovne je on otcom: nielen spevcov slovenských, ale i prvým budičom života národného, ktorý s úplnou presvedčenosťou prorokoval nám, že žiť budeme a žiť budeme voždy so slávou. ... Každý národ slovenský – ako to v časopisoch čítame – zasvätiť hodlá tisícročné jubileum kresťanstva aj pamiatkou literárnou, t. j. vydaním nejakej knihy, spisu, albuma atď. k zveľatku slavnosti Cyrillo Methodej-skej. A už pýtam sa, či môžu Slováci na poli literárnom dôstojnejšie zasvätiť slávnosť tú, ako keď jej pamiatke posvätené dielo Spevy Jána Hollého vydajú? Naša literatúra je primadá, naše sily prislabé ešte, aby pamiatky tej dôstojné album v rychlosti zostavili mohli, a preto bola to skutočne myšlienka znamenitá – nové vydanie – od dávna už rozchytených básní Hollého k slávnosti Cyrillo Methodej-skej usporiadať, teraz už sme vyslovujeme presvedčenie naše, že ani jeden národ slovenský na literárny oltár tisícročného jubileuma krásnejšej a dôstojnejšej obeti nepoloží, ako položil ju národ slovenský novovydaním Spisov Hollého so slávnosťou kresťanstva slovenského úzko spojených. A myšlienka táto a jej prevedenie je zásluhu slávneho Viktorina, za čo sa mu neomylné celý národ slovenský najsrdečnejšie blahodariť bude. ...“

■ RACIONÁLNE ŠTEDRÝ

Jozef Viktorin bol po celý svoj zvyšok života aktívnym podporovateľom Matice slovenskej nielen vlastnou tvorivou prácou, ale aj ako vydavateľ skvostov slovenskej literatúry. Franko V. Sasinek o ňom napísal: „Jozef Viktorin bol skromný, rozumne hospodáriaci človek, ale kde bola potreba a kde dôstojnosť to vyhľadávala, tam bol štedrý... Živý, vždy vrelý i trvácny ... mal nepokojnú a neustávajúcu pracovitosť až do úplného zdarného dokončenia započatého diela...“

K tým osobnostiam, ktoré sa s vysokým uznaním vyjadrili o Viktorinovi, patrili aj literárny historik L. Kúhn: „Čím bol pred polstoročím kanonik Palkovič pre československú literatúru na Slovensku, tým bol v najväčšom rozmachu mladého slovenského písomníctva J. K. Viktorin, nadšenec a obetavec, akých nebolo mnoho.“

Takmer sedemdesiat rokov sa zaoberal výskumom dejín Slovákov vo svete

Významné jubileum Františka BIELIKA

V týchto dňoch sa v Bratislave dožíva matuzalemského veku – jubilejných deväťdesiatych narodenín, historik a pedagóg docent PhDr. František BIELIK, CSc., ktorý je dobre známy aj v kruhoch dolnozemskej Slovákov.

Text a foto: Ján JANČOVIC

Jubilant sa narodil 3. októbra 1928 v rakúskom Immenдорfe, kde jeho rodičia po prvej svetovej vojne odišli za prácou. Ľudovú školu začal navštevovať v rakúskom rodisku a pokračoval v Podolí, okres Nové Mesto nad Váhom. Gymnaziálne štúdium absolvoval v Novom Meste nad Váhom a v Trnave, kde v roku 1949 maturoval. V tom istom roku začal študovať na Filozofickej fakulte Slovenskej univerzity (Komenského) v Bratislave aprobáciu dejiny a slovenský jazyk. Vysokoškolské štúdium ukončil v roku 1953 a hneď nastúpil do práce v Štátnom slovenskom ústrednom archíve ako vedúci oddelenia novších dejín.

■ MATIČNÝ VEDEC

Ako odborný a vedecký pracovník sa na tomto pracovisku venoval

dvom oblastiam – prvou oblasťou boli dejiny štátnej správy a novšie dejiny Slovenska a druhou oblasťou dejiny slovenského vystahovalectva a dejiny zahraničných Slovákov. Z tejto oblasti vypracoval rigoróznu prácu a kandidátsku prácu s tematikou Príčiny a dôsledky slovenského vystahovalectva za 1. ČSR. V roku 1968 vypracoval návrh na zriadenie Ústavu pre zahraničných Slovákov pri Matici slovenskej. V roku 1975 nastúpil práve do tohto špecializovaného pracoviska Matice slovenskej – Ústavu (neskôr odboru) pre zahraničných Slovákov ako vedecký pracovník, od roku 1976 ako vedúci výskumného oddelenia dejín zahraničných Slovákov. V tom čase napísal monografie Slováci vo svete 2., Slovenské vystahovalectvo, Dokumenty I., II., III. a IV.

(prvé dva zväzky s Dr. Rákošom). Počas pôsobenia v Matici slovenskej bol spoluzostavovateľom šesťnástich zväzkov zborníka Slováci v zahraničí a troch zväzkov zborníkov z medzinárodných vedeckých konferencií, do ktorých prispel

ČRTA

desiatkami príspevkov z problematiky dejín Slovákov vo svete. Problematiku dejín a života Slovákov v zahraničí prednášal aj na medzinárodných konferenciách, a to na Slavistickom kongrese vo Washingtone, na konferencii usporiadanej Maďarskou akadémiou vied a na konferencii v Novom Sade. V roku 1970 absolvoval medzinárodnú trojmesačnú archívnu stáž v Paríži (Archiv Nationale de Paris).

Nielen vek, ale najmä dielo a vykonanú prácu na prospech spoločnosti a Matice slovenskej možno závidieť Františkovi BIELIKOVI, ktorý sa dožíva deväťdesiatich rokov.

Počas takmer tridsaťročnej práce vo vedúcej funkcii výskumného oddelenia dejín zahraničných Slovákov v Matici slovenskej v Bratislave prijal a poskytol pomoc a konzultácie aj množstvu študentov a bádateľov pochádzajúcich z Dolnej zeme – Slovákov z Maďarska, zo Srbska, z Rumunska a z Chorvátska. Na južnom Slovensku navštívil, a to často i so svojim kolegom Jánom Siráckym, nielen viaceré osobnosti z radov presídlencov z Maďarska, zo Srbska, z Rumunska, ale aj kra-

janov, s ktorými si našli čas, aby sa vzájomne informovali o živote a práci na Dolnej zemi a tiež vo vlasti svojich predkov. Františka Bielik i napriek svojmu veku často viedať na podujatiach organizovaných zahraničnými Slovákami a rovnako aj na akciách, ktoré sa pre nich organizujú v Bratislave slovenskými inštitúciami.

Jubilant František Bielik sa takmer sedemdesiat rokov zaoberal výskumom dejín Slovákov vo svete. Aj z toho dôvodu v roku 1994 bol vymenovaný vládou SR za prvého splnomocnenca vlády SR pre zahraničných Slovákov. Do pedagogickej práce sa aktívne zapojil po vzniku Trnavskej univerzity, kde donedávna prednášal novšie slovenské dejiny a dejiny zahraničných Slovákov. V roku 1997 sa na tejto univerzite habilitoval z odboru slovenských dejín ako docent. V rokoch 1997 – 2006 bol vedúci Katedry politológie na Trnavskej univerzite. Pri príležitosti desiateho výročia obnovenia Trnavskej univerzity za prácu na vedeckom a pedagogickom poli dostal pamätnú medailu Fakulty humanistiky TU a pri svojej osemdesiatke aj pamätnú medailu Matice slovenskej.

Prednášková, umelecká a odborná činnosť Matice slovenskej k jubileu V Topolčanoch o maticnom napredovaní

Viliam KOMORA – Foto: autor

V Topolčanoch sa v minulých dňoch uskutočnila prednáška na tému sto päťdesiateho piateho výročia založenia Matice slovenskej. Tribečská knižnica v Topolčanoch a MO MS v Tovarníkoch pripravili toto podujatie pre topolčianskych stredoškôľakov. V plne obsadenej klubovni knižnice študentom sprostredkovali zaujímavé informácie predstaviteľia maticného ústredia v Martine. Vedecký pracovník doc. Pavol Parenička prednášal o dejinách slovenského národa, Memorande národa slovenského, založení a vzniku Matice slovenskej, jej jednotlivých historických etapách, a to až po súčasnosť. Tematikou súčasného postavenia, práce, činnosti, pôsobenia, jej miesta v slovenskej kultúre, spoločnosti, vo vede, vydavateľskej a v ostatnej oblasti, ako aj pôsobenia v jednotlivých slo-

Maticní dejatelia V. Komora (vpravo) a P. Parenička (vľavo) s dekanom PdF UMB prof. Š. Porubským (druhý zľava) a prof. J. Uhelom na výstave diel posledne menovaného.

venských obciach, oblastiach a krajoch, najmä so zameraním na mladých, a o Mladej Matici hovoril tajomník Matice

slovenskej Dr. Viliam Komora. Maticári následne rokovali o ďalšej možnej spolupráci s pracovníkmi a riaditeľkou Tri-

Maticný stolnotenisový turnaj ku Dňu Ústavy Slovenskej republiky Súperili pri zelených stoloch aj vo vedomostiach

Nikola RECHTORISOVÁ, Dom MS v Nitre

Maticári v Nitre s podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja pripravili pri príležitosti Dňa ústavy Slovenskej republiky stolnotenisový turnaj, do ktorého sa prihlásilo sedemdesiatjeden žiakov zo základných škôl z mesta a okolia. Na zápolenia za zelenými stolmi dohľadali dlhoroční stolnotenisoví nadšenci manželka Koprdoci a tréner Miroslav Ištokovič. Každý hráč získal medailu za účasť a víťazi

Malým stolným tenistom hra „chutila.“

na prvých štyroch miestach aj diplomy, trofeje a vecné ceny. V kategórii žiakov deväť - až dvanásťročných si vybojoval prvé miesto Sebastián Škandík zo ZŠ sv. Svorada a Benedikta v Nitre. V kategórii trináť - až päťnásťročných zvíťazil Miroslav Ištokovič zo ZŠ Benková v Nitre. Keďže sa do súťaže prihlásil väčší počet dievčat aj pre ne vytvorili vlastnú kategóriu, v ktorej dominovala Eva Blahová zo ZŠ Kráľa

Na archeológa Bela Pollu spomínali na mieste jeho vykopávk Po výskumníkoch prišli na Zámčisko maticári

Magda TORYSKÁ – Foto: Matej FUJAROŠ

Druhá septembrová sobota nevestila dobré počasie, ale to neodradilo maticiarov z Ličartoviec a okolitých obcí, aby si na hrádku Zámčisko dôstojne pripomenuli dvadsiate šieste výročie Ústavy SR a osemnásťte výročie smrti významného národovca, historika, archeológa a archívára PhDr. Bela Pollu, DrSc., ktorý sa aj tu venoval odbornému záchrannému výskumu.

Slávnosť pod pamätnou tabuľou venovanou tomuto rešpektovanému odborníkovi aj maticnému dejateľovi otvoril piesňou Otče náš súbor Rozmarín z Ličartoviec. Moderátorka Eva Jurková privítala všetkých zúčastnených, medzi nimi starostku Obišoviec Máriu

Baboľovú s jej najbližšími spolupracovníkmi, Slavomíra Okrajeka, predstaviteľa obce Kysak, Martina Sárossyho z OZ Rákocziho cesta, Marka Gajdoša, predsedu OMM Prešov a referenta Domu MS Prešov i ostatných turistov, ktorí prišli obdivovať tento prítažlivý hrádok pri rieke Svinke.

Ako na spomienkovej slávnosti pripomenula popredná maticná funkcionárka Mária Murdziková, Ústava SR je základným kameňom našej štátnosti a priblížila jej praktický význam v politickom i spoločenskom živote. Martin Sárossy zrekapituloval postup prác na obnove hrádka pod jeho odborným vedením, ale priblížil aj úsilie zdru-

ženia Rákocziho cesta pri záchrane ďalších pamätihodností, najmä hradných objektov v regióne, za čo si títo nadšení dobrovoľníci určite zaslúžia pochvalu! Veď aj tento rok dokázali ako pomocníkov na záchrane Zámčiska získať zahraničných študentov. Ako povedal, bol to práve Belo Polla, ktorý pripravil odborné a praktické metodické postupy, ktorými sa riadia aj v súčasnosti. Jeho mottom bolo: „Aj cesta do útrov zeme je ako kniha, ktorú môžeš otvoriť iba raz. Ak ju zle prečítaš, po tebe jej múdrosť a pamäť už nikto nerozlúšti.“ Pod pamätnú tabuľu položil veniec so slovenskou trikolórou predseda DV MO MS v Ličartovciach Ondrej

bečskej knižnice Mgr. Máriou Kráľovou a predsedom MO MS v Tovarníkoch Mgr. Františkom Ďurinom.

Neskôr sa v Kremnici zúčastnili na vernisáži výstavy poľskej umelkyne Malgorzaty Strzelecovej a popredného slovenského umelca profesora Jaroslava Uhela, člena Umeleckej besedy slovenskej, ktorí sa predstavili kolekciami diel Rozhovory s kameňmi a Sententia/Pocit ako zobrazenie. Obaja maticári využili čas a priestor na stretnutie a debaty s kremnickými maticiarimi, ale aj so zástupcami akademickej obce. Dlhšie diskutovali o problematike vedy, školstva a vzdelávania s dekanom Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela prof. PaedDr. Štefanom Porubským, PhD., ale aj s dlhoročným spolupracovníkom Matice slovenskej prof. PaedDr. Jaroslavom Uhelom, ArtD., ktorý je vedúcim katedry výtvarnej kultúry tejto fakulty. Venovali sa množstvu koncepčných, perspektívnych a dôležitých otázok, pričom zaznelo mnoho podnetov a rád do činnosti a ďalšej práce Matice, ktoré sa akiste prejavujú aj v reálnom skvalitnení a zintenzívnení práce, a to vo viacerých oblastiach.

Svätopluka v Nitre. Podujatie je výstupom celoročného projektu Tréningového stolnotenisového centra financovaného s podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja, ktorý sa realizuje v Dome MS v Nitre v roku 2018. Zároveň bolo pokračovaním minulého ročníka. Vďaka tomuto projektu môžu deti v priestoroch Domu MS v Nitre navštevovať bezplatné popoludňajšie tréningy. Popri súbojoch v stolnom tenise si žiaci prezreli výstavu 25 rokov Slovenskej republiky, ktorá koncepciou, spôsobom a formou interaktívneho učenia sprostredkovala deťom základné informácie o Slovenskej republike, jej hlavných dokumentoch, vzniku a tiež o významných medzníkoch, ktoré Slováci zažili počas 25 rokov samostatnosti.

MATICNÉ DEPEŠE

Maticiarik na obaračkách

Novozámocký DFS Maticiarik nechýba na každom významnom podujatí v meste a účinkoval aj na tohtoročných obaračkových slávnostiach, ktoré tu organizujú pravidelne koncom septembra. Súbežne s vinárskou parádou sa uskutočnil aj XXIV. novozámocký festival detských folklórnych súborov s medzinárodnou účasťou. Na pódiu na Hlavnom námestí sa predviedli Novozámocký Zlatý levik a jeho hostia. Na slávnostiach účinkovali aj populárni speváci Peter Cmorik, Sarolta Zalattay, hudobná skupina Polemic a iní. Maticiarik si opäť odniesol svoj diel úspechu u účastníkov podujatia.

Očami filatelistu

Nitriansky Dom Matice slovenskej pripravuje 29. októbra so začiatkom o 16.30 hodine besedu s predsedom popredného klubu filatelistov 51-52 Nitra MVDr. Milanom Šajgalikom o jeho novej publikácii, v ktorej mapuje históriu mesta pod Zoborom, a autor zároveň v tematických kolekciách predstaví známkové exponáty Osobnosť Ľudovíta Štúra a 100. rokov Česko-Slovenska.

Na Horova nezabúdajú

Básnik, národný umelec Pavol Horov, vlastným menom Horovčák, sa narodil v rázovitej zemlinskej obci Bánovce na Ondavou, ktorá je v jeho poézii aj v osobných postojoch trvale prítomná. Rodná obec sa tomuto skvelému poetovi, ale aj kultúrnemu, umeleckému dejateľovi odovdčuje trvalou pozornosťou, keď ešte v roku 1987 v priestoroch bývalej základnej školy, ktorú básnik navštevoval, zriadili literárne múzeum, jediné svojho druhu na východnom Slovensku. Autorom expozície bol erudovaný maticný vedec a činovník Imrich Sedlák.

Janotovci na Kysuciach

Študentom a čitateľskej verejnosti v Čadci bol pri príležitosti Dní európskeho kultúrneho dedičstva venovaný odborný seminár Ľudovít Janota a Janotovci na Kysuciach, ktorý priblížil zástoj tohto významného rodu v slovenských dejinných cestách a zákrutách, veď v ich rodostrome kdesi pri koreňoch nájdeme publicistu Viliama Janotu – signatára Martinskej deklarácie a starostu mesta Čadca, spisovateľa Ľudovíta Janotu (130. výročie narodenia), ďalšieho nesmierne erudovaného literárneho tvorca a predstaviteľa skautingu Igora Janotu až po súčasných významných potomkov Igora Cyrila Janotu a Dušana Metoda Janotu, ktorí sa na seminári v Kysuckej knižnici tiež zúčastnili aj s rodinami.

Pripravil Emil SEMANCO

Vlny nadšenia sprevádzali slávnostný koncert v Haniske pri Košiciach Deň ústavy si uctili prítažlivým programom

Text a foto: Jozef MYSLAVSKÝ

Účinkujúci slávnostného koncertu k 26. výročiu Dňa Ústavy SR v Haniske pri Košiciach

Maticári spolu s Univerzitou PJS v Košiciach a so Súkromným hudobným a dramatickým konzervatóriom v Košiciach na Požiarnickej ulici si v septembri pripomenuli dvadsiate šieste výročie Dňa Ústavy veľkým

slávnostným koncertom v kultúrnom dome v Haniske pri Košiciach, kde sa tiesnilo dvestopäťdesiat žiakov miestnej základnej školy a obyvateľov obce.

Na koncerte sa zúčastnil prvý podpredsa Matice slovenskej

Marek Hanuska, prorektor UPJS v Košiciach prof. PhDr. Ján Gbúr, CSc., zriaďovateľ SHDK PaedDr. Gejza Adam, PhD., starosta obce Ing. Miloš Barcal i riaditeľka domácej základnej školy Mgr. Helena Boruv-

ková s celým pedagogickým kolektívom. Referát k výročiu predniesol hlavný organizátor koncertu maticiar z Myslavci František Mrva, ktorý spolu so starostom obce privítal hostí. Prvý podpredsa MS M. Hanuska potom odovzdal starostovi M. Barcalovi, riaditeľke základnej školy H. Boruvkovej a zriaďovateľovi SHDK G. Adamovi Zlatú knihu Matice slovenskej. Úvod koncertu patrilo domácej speváckej skupine Hanišťanka, po ktorej prevzalo taktovku SHDK – jeho Orchester ľudových nástrojov, Komorný a tanečný orchester, ale aj Spevácky zbor so svojimi sólistami. Jednotlivé vystúpenia, medzi ktorými nechýbal rómsky tanec v podaní rezkých tanečnic v tradičných rómskych krojoch, ale aj moderné choreografie, vyvolali u publika vlnu nadšenia. Organizátori tiež neskrývali radosť z úspešnej produkcie a už sa zmieňovali o budúcom dvadsiatom siedmom výročí slovenskej ústavy, ktoré by chceli pozdraviť rovnako slávnostne.

OČAMI MATIČIARA

V roku „magických dejinných osmičiek“ nemôžeme prehliadnúť jednu z najdôležitejších dejinných udalostí v histórii nášho národa, a to vznik Československej republiky v roku 1918. Možno oprávnené konštatovať, že po dvadsiatom piatom výročí Slovenskej republiky ide o najvýznamnejšie výročie v tomto roku.

Drabo vykúpená sloboda

Matica slovenská významnému jubilejnému výročí vzniku prvej republiky, najmä účasti Slovákov a slovenských osobností pri páde Rakúsko-Uhorska, ako aj úlohe česko-slovenských légii pri vzniku a obrane štátu Čechov a Slovákov pred sto rokmi, venovala sériu podujatí. Prvé z nich sa uskutočnilo vo Vranove nad Topľou 21. septembra 2018, kde sa maticári zamerali osobitne na posledné záchvevy uhorského režimu na východnom Slovensku v druhej polovici roka 1918. Bohatý program zahŕňal typicky matické aktivity – prednášky, divadlo, folklór. Práve folklórom sa rozhodli organizátori zaujať Zemplinčanov počas spomínaného piatkového popoludnia.

„Folklór patrí k tradičným prejavom v našej kultúre a má aj silné zastúpenie v členskom hnutí Matice slovenskej. Preto sme sa takouto formou rozhodli prejavovať úctu legionárom z prvej svetovej vojny,“ takto odpovedal na otázku prečo práve folklór? hlavný organizátor podujatia predseda Okresnej rady MS vo Vranove nad Topľou a pracovník ČÚ MS Martin Hajník.

Na úvod sa prítomným prihovoriť primátor Vranova nad Topľou Ján Ragan a prednosta Mestského úradu Vranova nad Topľou Andrej Krišanda. Predseda MS Marián Gešper vo svojom prejave osvetlil rozhodujúce udalosti vedúce k rozpadu habsburskej ríše v roku 1918. Ako uviedol, monarchia ešte v agónii svojej existencie prostredníctvom tzv. maďarskej dočasnej gardy zavraždila na východnom Slovensku desiatky slovenských národovcov v represívnych akciách zameraných proti civilistom pri poličaní prejavov dožadujúcich sa konca vojny a vzniku novej republiky. Sú to obeť, na ktoré nesmieme zabudnúť, keďže sloboda bola veľmi drahá vykúpená.

Program podujatia bol pestrý so širokou paletou účinkujúcich. Členovia mladomatického divadelného zoskupenia uviedli dramaturgiu o osudoch slovenských hrdinov v česko-slovenských légiiach na pozadí príbehu Janka Jesenského, kde nechýbal posledný rozhovor spisovateľa s generálom a ministrom v česko-slovenskej vláde M. R. Štefánikom. Po dramaturgii vystúpili matické folklórne súbory Chemlon z Humenného, Bančan z Banského, Brezinka z Cabova, Vederko z Čierneho nad Topľou, Rovina z Dlhého Klčova, Porubjanka z Kamennej Poruby, Sačurovské nevesty a Sačurovskí chlapi zo Sačurova, Skrabčanka zo Skrabského, Tovarňanka z Tovarného a Konoplianka zo Žalobína. Zaspievala aj sólistka Alexandra Jevčáková z Vranova nad Topľou a napokon sa predstavila hudobná skupina Ronix, ktorá ponúkla to najlepšie zo svojho hudobného repertoáru. Podujatia z cyklu Slováci v česko-slovenských légiiach a pri vzniku Česko-Slovenska 1918 budú pokračovať v mestách Košice a Žilina do konca tohto roka.

Peter SCHVANTNER

Spevom a tancom pozdravili 155. výročie vzniku národnej ustanovizne
Čičavské dzivčatá a parobci k matickému sviatku

Ladislav KALAFKA, predseda MO MS v Čičave

Čičavské dzivčatá a parobci bol názov slávností, ktoré pri príležitosti 155. výročia vzniku Matice slovenskej pripravili maticári v Čičave v okrese Vranov nad Topľou. Predseda MO MS Ing. Ladislav Kalafa v príhovore vyzdvihol poslanie Matice slovenskej, ktoré je od jej vzniku v roku 1863 nemenné a vždy bolo a bude vznešené.

Ako zaznelo v úvitacích vetách, pre obyvateľov Čičavy je živým duchovným posolstvom aj cyrilometodské dedičstvo, je deklarované nielen preambulou ústavy nášho štátu, ale je prežívanou vierou. L. Kalafa tiež zdôraznil, že tunajší folklór je neryšiteľne spojený so slovenským ľudovým umením i s regionálnym nárečím. Slovenské nárečia sú poklady, studnice, dokumenty aj svedectvá minulosti. Pokým žijú, žije aj národ.

Predseda Matice slovenskej Marián Gešper vo vystúpení ocenil MO MS v Čičave, konkrétne za odhalenie dvoch pamätných tabulí venovaných dejinám obce a bronzovej busty Andreja Hlinku, čím sa v okrese Vranov nad Topľou môže pochváliť máloktorý matický odbor.

Slávnosti sa začali najznámejšou čičavskou piesňou Želeňeju še chotári. Čičavské dzivčatá reprezentovala Barbora Švarná, víťazka sólového spevu z festivalu Roztoky

Temperamentné spevy a tance zo Zemplína rámcovali pekný slávnostný program k 155. výročiu vzniku Matice slovenskej v Čičave vo vranovskom okrese

v Banskom aj známej Makovickej struny.

V Čičave sa v minulosti spievalo veľa a často. Piesne z tohto regiónu zazneli v podaní vranovských a zemplinských heligonkárov. Vrcholom programu bolo vystúpenie tanečnej školy folklóru Orgo-

nina z Vranova. Tanečníci predviedli fľaškový a ložkový tanec zo Zámotova, párový čardáš z Rakovca, čardáš z Parchovian, mazúrky z Pavloviec a spevy z Čičavy a okolia. Záver patril gospelovej skupine F6. Slávnosti v Čičave sa uskutočnili s finančnou podporou Matice slovenskej.

Trápi ich nedostatok mladých aj ich nezáujem o národné veci
Rokovali spolu v srdci Slovenska

Michal SITNIK – Foto: ObR MS

Koncom septembra sa zišli členovia a zástupcovia MO a OMM z okresov Zvolen, Detva a Krupina síce tradične, ale v netradičný deň. Po prvý raz sa totiž rokovanie oblastnej rady konalo v nepracovný sobotný deň.

Predstavitelia a delegáti miestnych matických odborov vkročili do nových priestorov oblastného pracoviska, ktoré ponúklo tvorivú atmosféru na riešenie všetkých bodov pracovného programu. Jeho devízou boli priame informácie z vedenia MS od podpredsedu, ale aj vedúceho miestneho odboru v Zvolenskej Slatine Mareka Hanusku, ktorý si vzorne plní nielen povinnosti spojené s jeho hlavnou funkciou, ale i s tou, s ktorou v matickom hnutí začínal. Ako prítomní konštatovali, všetky miestne odbory v týchto regiónoch pracujú, organizujú a pripravujú podujatia rôzneho zamerania. Pozitívne obhajovanie matického mena dokumentoval aj tento posledný

Oblastná rada MS okresov Zvolen, Detva a Krupina na pracovnom rokovaní s tajomníkom MS Marekom HANUSKOM (druhá sprava)

septembrový víkend, keď sa v Očovej konali Dni obce, na ktorých matické zastúpenie nemohlo chýbať. Každého vedúceho v miestnom odbore trápi však jeden podstatný

problém – nedostatok mladých členov, zreteľná ľahostajnosť mládeže o národnú otázku a nezáujem o podieľanie sa na akomkoľvek vytváraní a dotváraní našej kultúry.

Maľovanie typických slovenských ornamentov si mohli vyskúšať aj deti v tvorivých dielňach

Ornamenty v Rybníku

Emil SEMANCO

Agilní maticári z Rybníka inštalovali 15. septembra počas tradičného Vinobrania putovnú výstavu Čaro slovenského ornamentu, ktorá je venovaná majstrovi tohto žánru Štefanovi L. Kostelničákovi a staroslovenskej symbolike. Doplnená je o autorské fotografie M. Zverinu zaujímavých miest a prírodných poz-

ruhodností slovensko-slovan-ského sveta. Počas výstavy sa konali tvorivé dielne pre deti i dospelých zamerané na maľovanie ornamentov. Aj takto sa tamojší maticári usilujú naplniť výrok Štefana L. Kostelničáka: „Cvičením ornamentálnej výzdoby dosahuje sa zušľachťovanie ducha a srdca mládeže.“

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ – VÝHERCOVIA

V SNN č. 36 sme sa vrátili do dní Slovenského národného povstania v auguste 1944 a pýtali sme sa, na heslo – zvučku vtedajšieho rozhlasového Slobodného vysielateľa v Banskej Bystrici. Správne odpovedali, čo napísali, že sa ňou stala báseň Mor ho! od Sama Chalupku. Blahoželáme týmto výhercom: Janka Palová, Trenčín; Peter Kováčik, Selec; Miroslav Kriška, Liptovský Mikuláš.

PRIPOMÍNAME SI

13. októbra

– pred sto šesťdesiatimi piatimi rokmi sa v Čároch narodil Martin Kollár, katolícky kňaz, spisovateľ, publicista a prekladateľ, poslanec uhorského snemu za Trnavu a správca Spolku svätého Vojtecha (1853 – 1919)

– pražský Národný výbor kooptoval v roku 1918 štyridsaťštyri slovenských poslancov a zmenil sa na Národné zhromaždenie, bol to prvý orgán budúceho Česko-Slovenska; 100. výročie

– pred tridsiatimi rokmi začali výstup na Mount Everest štyria slovenskí horolezci pod vedením skúseného Jozefa Justa; v skupine boli Dušan Becík, Peter Božík a Jaroslav Jaško, pri zostupe 17. 10. 1988 všetci zahynuli

– pred dvadsiatimi piatimi rokmi sa začala v Poprade tradícia festivalov horských filmov

14. októbra

– E. Beneš oficiálne oznámil štátom Dohody zriadenie dočasnej česko-slovenskej vlády so sídlom v Paríži; 100. výročie

15. októbra

– dveťsto rokov od narodenia Samuela Štúra (1818 – 1861), Ľudovitoľov brata, organizátora spolkov miernosti a hospodárskych kurzov, ktoré mali aj vlastenecké poslanie

16. októbra

– v roku 1948 Národné zhromaždenie prijalo zákon č. 231 o ochrane republiky; na jeho základe odsúdili v rokoch 1948 – 1954 štyridsaťpäťtisíc občanov ČSR

– pred päťdesiatimi rokmi (1968) podpísali zmluvu o dočasnom pobyte sovietskych vojsk na našom území; pri jej schvaľovaní v Národnom zhromaždení bolo „za“ dvestodvadsaťosem poslancov, desiat sa zdržali a štyria boli proti

17. októbra

– pred šesťdesiatimi rokmi (1958) prijali čs. poslanci zákon o trvalom usídení kočujúcich osôb; ďalší z pokusov o riešenie rómskej otázky

– legenda slovenského hokeja Ján Starší má osemdesiatpäť rokov

18. októbra

– pred sto dvadsiatimi rokmi sa vo Vrbici (dnes Liptovský Mikuláš) narodil Martin Rázus (1888 – 1937), evanjelický kňaz, básnik, prozaik a politik, predseda Slovenskej národnej strany, ktorý v roku 1932 vytvoril s A. Hlinkom na stretnutí vo Zvolene blok národných síl so Slovenskou ľudovou stranou

19. októbra

– v roku 1868 (pred 150 rokmi) založili slovenskí a srbskí študenti bratislavskej Právnickej akadémie spolok Napred – Naprej, ktorého spoločenské akcie boli po generácii štúrovcov akousi druhou vlasteneckou vlnou v Bratislave

– pred sto rokmi (1918) jediný slovenský poslanec v uhorskom sneme Ferdinand Juriga vystúpil s prejavom, v ktorom sa vyslovil za spolunažívanie všetkých národov v Uhorsku, ak sa krajina stane demokratickou federáciou slobodných a rovnoprávných národov; jeho vystúpenie vyvolalo ešte aj v predvečer zániku monarchie obrovské pobúrenie maďarských politikov, tlačie a verejnosti

– šesťdesiatpäť rokov má Ján Mikolaj, bývalý minister školstva

(jč)